

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra systematické teologie

Dana Fryšarová

Teologické a morální aspekty manželství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: ThLic. ICLic. Vladimír Filo

Olomouc 2013

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Teologické a morální aspekty manželství* zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.“

V Brně, dne 2013

Dana Fryšarová

Ráda bych na tomto místě poděkovala ThLic. ICLic. Vladimíru Filovi za odborné rady a připomínky při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině, dceři Andrejce, manželovi Pavlovi a mamince Daně Jurkové za podporu po celou dobu studia.

Obsah

Úvod	6
1 1 Manželství.....	7
1.1 Definice manželství	7
1.2 Tradiční a současné aspekty manželství	8
1.3 Manželství ve Starém zákoně	9
1.3.1 Monogamie a polygamie	11
1.3.2 Uzavření sňatku	12
1.3.3 Rozvod ve Starém zákoně.....	13
1.3.4 Nový sňatek po rozvodu	14
1.3.5 Ochrana cti ženy	15
1.3.6 Potomstvo	16
1.3.7 Narození a obřízka	16
1.4 Manželství v Novém zákoně.....	18
1.4.1 Manželství a Ježíš Kristus.....	18
1.4.2 Manželství v listech apoštola Pavla	19
2 Manželství a nauka církve	21
2.1 Augustinova teologie manželství.....	21
2.1.1 Cíl manželství	21
2.1.2 Svátostnost manželství.....	22
2.1.3 Čistota v manželství.....	23
2.1.4 Rozvod	24
2.2 Manželství a jeho účel v scholastické nauce	26
2.3 Manželství v nauce reformátorů	28
2.4 Manželství v nauce Tridentského koncilu	30
2.5 Období po tridentském concilu.....	31
2.6 Osvícenství.....	32
2.7 Encyklika papeže Pia XI. „Casti connubii“ O křesťanském manželství	32

2.8 II. vatikánský koncil	34
2.9 Manželství v apoštolské adhortaci Jana Pavla II. Familiaris consortio	36
2.10 Manželství v Kodexu kanonického práva.....	37
3 Základní a podstatné prvky manželství.....	38
3.1 Jednota manželství.....	39
3.1.1 Jednota v manželském vztahu.....	39
3.1.2 Jednota v důstojnosti manželů	41
3.2 Nerozlučitelnost manželství.....	41
3.3 Svátostná podstata manželství	43
3.4 Manželství jako smlouva	45
3.4.1 Podmínky uzavření manželství	45
3.4.2 Manželský slib	46
3.5 Nesvátostné svazky.....	47
3.5.1 Manželství na zkoušku.....	47
3.5.2 Volné spojení	48
3.5.3 Katolíci spojení pouze občanským sňatkem.....	49
3.6 Cíle manželství	50
3.7 Rozdělení manželství.....	52
3.8 Intimita manželství	53
3.9 Mravní růst manželů	54
Závěr	56
Použitá literatura	60
ANOTACE	63

Úvod

Původ manželství, jako Bohem ustanovené instituce v Písmu svatém, nacházíme ve Starém zákoně v knize Genesis, kde Bůh Stvořitel dovršuje zázrak stvoření člověkem. Lidem dává moc nad nově vzniklým světem a první příkaz plodit děti za účelem naplnění země. Tak vzniká první manželství v historii lidstva.

Celkový pohled na instituci manželství prošel velkou změnou společně s vývojem naší společnosti. Žijeme v postmoderní době, kterou charakterizuje mimo jiné zpochybňování tradic a stanovených norem, které církev pokládá za zásadní a neměnné. Fundamentální pravda je napadána a znevažována. Důsledky odvrácení od základních hodnot jsou již dnes viditelné a empiricky prokázány. Mladí lidé vyrůstající v této kultuře, začínají řešit vážné problémy. Roste počet sebevražd, psychických poruch a kriminálních deliktů u mládeže. Dochází k týrání a sexuálnímu zneužívání dětí, a co je hrozné, často ve vlastní rodině. V České republice je utýráno k smrti jedno dítě týdně, z toho průměrně 9 dětí týdně hledá pomoc na lince bezpečí. Sexuální revoluce způsobuje, že je normální mít sex s kýmkoliv a kdekoliv, přesto, že „Bůh vložil sexualitu výhradně do manželství jako vyjádření vzájemné hluboké lásky manželů.“¹ Ničením a lámáním Božích ustanovení, ničíme a lámeme sami sebe.

Další smutnou skutečností je stále narůstající počet manželských rozvodů. Tím se naše země s hlubokou křesťanskou tradicí nikterak neliší od ostatních zemí západní Evropy. Stranou nezůstávají ani sňatky uzavřené církevní formou. Přímá a nekompromisní odpověď na otázku manželství a rozvodu, vychází z úst Ježíše Krista: „Nečetli jste, že Stvořitel od počátku ‚muže a ženu učinil je?‘“ (Mt 18,4). Ježíš se vrací na počátek, do prvních kapitol Písma, kde Bůh stvořil člověka, muže a ženu, ustanovil manželství.

---

¹ TONDRA, F. *Morální teologie, II. část, Příkázání*. Kněžský seminář biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 1996. s. 50.

1 1 Manželství

1.1 Definice manželství

„Manželství je nejtěsnější možný lidský vztah rostoucí vzájemné závislosti, pro kterou se manželé vždy znovu svobodně rozhodují.“²

Dokument II. vatikánského koncilu „Gaudium et Spes“ definuje křesťanské manželství jako důvěrné společenství lásky muže a ženy, založené na neodvolatelném souhlasu snoubenců. Tento posvátný svazek má sledovat společné dobro manželů, dětí a celé společnosti.³ Termín „Společné dobro“ vysvětluje Kompendium Katechismu katolické církve slovy: *„společným dobrem se rozumí souhrn podmínek společenského života, které jak skupinám tak jednotlivým členům dovolí uskutečňovat vlastní dokonalost.“⁴* Dle české zákonné úpravy je manželství definováno jako trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem, přičemž hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí. Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy.⁵ Definice manželství v Kodexu kanonického práva zní: *„Manželský svazek, kterým muž a žena mezi sebou vytvářejí nejvnitřnější společenství celého života, zaměřené svou přirozenou povahou na prospěch manželů a na zplození a výchovu dětí, je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost.“⁶* Sociologie definuje manželství jako *„vztah mezi mužem a ženou legitimovaný náboženstvím nebo právem, jehož tradičním účelem je založení rodiny a výchova dětí. Manželství je významným podsystémem rodiny; pro rodinu je vždy výhodou, když se může opírat o funkční, nebo dokonce spokojené manželství. V postindustriálním období se dostává do popředí psychologický účel.“⁷* Dále Oldřich Matoušek píše, že manželství má pozitivní vliv na spokojený lidský život, ale zároveň je zejména ve vyspělých zemích ohrožováno nevěrou, nesnášenlivostí a agresivitou partnerů. Manželství je ve shodě se státním zájmem a stát tak podporuje tuto instituci úlevami na daních.

---

² Arcibiskupství pražské, Centrum pro rodinu. [cit. 13-08-2011]. Dostupné z: <<http://www.manzelstvi.cz>>.

³ *Dokumenty II. vatikánského koncilu. Gaudium et spes*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 48.

⁴ *Kompendium katechismu katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. čl. 407.

⁵ *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů.*

⁶ *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994. kán. 1055.

⁷ MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, Portál, Praha 2003. s. 104.

Manželství zaniká rozvodem, nebo úmrtím partnera.⁸ Z pohledu sociologa Bohumila Geista je manželství „sociálně sankcionovaným institucionalizovaným sexuální vztahem dvou nebo více jedinců opačného pohlaví“. Muž a žena mají zpravidla úmysl v budoucnu založit rodinu. Je jim sociálně dovoleno mít děti, aniž by přišli o své místo ve společnosti. Vstupem do manželství získávají partneři nový sociální status, který je spojovaný s pohlavní a sociální zralostí.⁹

Všeobecně lze shrnout, že manželství je instituce legalizovaného soužití muže a ženy. Zahrnuje oblast ekonomickou, sociální a emocionální. Má společenskou prestiž a je chráněné zákonem. Manželé mají vůči sobě závazky a povinnosti. Manželství se zpravidla zakládá k reprodukci lidské populace.

Takovým nebo podobným způsobem vnímá manželství člověk v 21. století.

1.2 Tradiční a současné aspekty manželství

Vědecký výzkum v oblasti společného života muže a ženy v manželství, přináší různé závěry. W. Schmidt říká, že historicky původní formou manželství byla monogamie a polygamní soužití vznikalo až mnohem později. Tuto teorii ovšem nelze historicky dokázat. J. J. Bachofen zastává opačný názor. Původně prý lidé žili v promiskuitě. Mnohem později vznikalo manželství polygamní a to se postupem času vyvinulo v monogamní svazek. I tato liberální teorie se ukázala být pouhou konstrukcí. Přesto všechno nemůžeme partnerskou formu manželství považovat za odvěkou normu a nerespektovat skutečnost, že donedávna se o tomto pojetí uvažovalo pouze v kontextu kmene či rodu. „Různé kultury a civilizace v dějinách řešily otázku obsahu a smyslu společného života v manželství po svém.“¹⁰ Je důležité říci, že od počátku zůstává primárním aspektem společného soužití muže a ženy zplození potomků, pokračování rodu. „Existence tolika pojetí a praxí manželství ukazuje, že v průběhu dějin lidských kultur je zřejmé, že lidské sexualitě je vlastní jistá neurčitost, otevřenost a plastičnost a musela být v různých kulturách přetvářena a usměrňována.“¹¹ Od počátku 19. století se společnost vyvíjela pod vlivem celosvětových hnutí, která ovlivnila politický,

⁸ MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, Portál, Praha 2003. s. 104.

⁹ GEIST, B., *Sociologický slovník*, Victoria Publishing, a. s., Praha 1992. s. 211.

¹⁰ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 9.

¹¹ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 9.

ekonomický a sociální život lidí v dané době. Nové teorie přinášely také nové pohledy na lidskou sexualitu a instituci manželství obecně.

Na otázku podstaty manželství nám odpovídá scholastický teolog Tomáš Akvinský. V učení o přirozeném zákonu říká, že pro člověka je život v manželském svazku zcela přirozený. Vedle přirozenosti hraje důležitou roli prvek „lidské svobody“. Každý člověk má svoji lidskou přirozenost a její součástí je lidská svoboda. Ve vztahu k manželství je lidská přirozenost proměnlivá. O tom v dějinách lidstva vypovídá množství forem společného soužití muže a ženy.¹² Tomáš Akvinský se ve svém křesťanském pojetí manželství navrácí k Augustinově nauce o třech dobrech, hodnotách manželství (potomstvu, vzájemné lásce a věrnosti, svátostnosti). Na rozdíl od Augustina, který hledal hlavně důvody pro vstup do manželství, Tomáš se zabývá spíše významem manželství ve vztahu k lidské důstojnosti. Věřil, že oddělování smyslové lásky od celkového života v manželství ohrožuje důstojnost člověka. Sexualita má v manželství sloužit k plození dětí. Je obsažena v osobní lásce a věrnosti obou manželů. Tím je zaručena důstojnost ženy jako manželky. Žena nesmí být pouhým sexuálním objektem. Lidská věrnost je znamením smluvní věrnosti mezi Bohem a člověkem.¹³

1.3 Manželství ve Starém zákoně

„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil“ (Gn 1,26-27). Kniha Genesis vypovídá o teologické podstatě člověka, stvořeného k obrazu Božímu. Bůh diferencuje pohlaví. Stvořil muže a ženu. Antropologická odlišnost obou pohlaví je součástí stvoření a má hlubší význam. Člověk nalezne naplnění a smysl své podstaty pouze ve vztahu k druhému a s druhým.¹⁴ Mluvíme o hlubokém tajemství, které svazek mezi mužem a ženou činí obrazem, podobou svazku Boha s člověkem. Je předobrazem Boží lásky, věrnosti, Jeho tvořivé síly. První pár lidského druhu začíná svůj život na zemi a je obrazem Božím. Není stvořen pouze muž nebo žena, ale dvojice. Být Božím obrazem je tím nejzákladnějším posláním lidské bytosti.

„Člověk je stvořen k Božímu obrazu v tom smyslu, že je schopen poznávat a svobodně milovat svého Stvořitele. Je jediným tvorem, kterého chtěl Bůh pro něho samého

---

¹² KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997, s. 10.

¹³ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997, s. 11.

¹⁴ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997, s. 25.

a kterého povolal, aby s ním sdílel jeho božský život v poznání a lásce. Člověk, protože je Božím obrazem, má důstojnost osoby: není něco nýbrž někdo; je schopen poznávat se, svobodně se dávat a vstoupit do společenství s Bohem a s ostatními osobami.“¹⁵

„Viděl, že je to dobré“ (Gn 1,31). Bůh hodnotí kladně dílo stvoření a manželství je přidaná hodnota, dobra. Toto dobro vylučuje nepřátelství mezi oběma pohlavími.¹⁶ Pokud člověk jedná v souladu s Boží vůlí je jeho jednání vždy dobré. „I řekl Hospodin Bůh: „Není dobré, aby člověk byl sám. Učiním mu pomoc jemu rovnou“ (Gn 2, 18). Pro člověka není dobré žít sám. Niterně potřebuje milovat a být milován. Muž a žena mají vytvářet jednotu ve vzájemném vztahu. Pomáhat si, doplňovat se. „I uvedl Hospodin Bůh na člověka mrákotu, až usnul. Vzal jedno z jeho žeber a uzavřel to místo masem. A Hospodin Bůh utvořil z žeber, které vzal z člověka, ženu a přivedl ji k němu. Člověk zvolal: „Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla! Ať muženu se nazývá, vždyť z muže vzata jest. Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem“ (Gn 2, 21-24). Bůh stvořil Adama a Evu společně. Jednoho pro druhého. Muž vykřikne úžasem a radostí, když objeví ženu jako svoje druhé „já“. Člověk už není sám, je stvořena žena. Adam a Eva k sobě přilnou a jsou jedním tělem, obrazem prvního manželství zde na zemi, znamením nepomíjivé jednoty dvou lidských existencí podle Stvořitelova plánu.¹⁷ V Hospodinově výroku „stanou se jedním tělem“ je ustanovena monogamie, která byla pro národ Izrael velice důležitá. U sousedních kmenů byla rozšířená polygamie a židé měli sklon přebírat tyto zvyky.

„A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plodte a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem, nade vším živým, co se na zemi hýbe“ (Gn 1,28). Bůh povolává člověka k lásce, která je vrozenou dispozicí člověka. Nakolik člověk miluje, natolik je podobný Bohu, protože „Bůh je láska“ (1J 4,8). Nejprve Bůh lidem požehnal a následně přikázal plodit potomstvo, naplnit zemi. Láska muže a ženy je vyjádřena a završena tělesným spojením partnerů. Přirozeným důsledkem tohoto spojení jsou děti. Základní poslání lidského páru je předávání života, založení rodiny. Manželství je životadárný vztah mezi mužem a ženou. Muž a žena jsou si navzájem darem Božím, děti důkazem a pokračováním jejich velké lásky.¹⁸

Manželství a rodina je pro Stvořitele natolik důležité téma, že se jako nit vine celou Bibli. Člověk je vrcholem Božího díla a manželství přirozeným stavem soužití muže

¹⁵ *Kompendium katechismu katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. čl. 66.

¹⁶ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997, s. 26.

¹⁷ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 371.

¹⁸ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 372.

a ženy. „*Pojem starý mládenec ve SZ neexistuje.*“¹⁹ V mimořádných případech vyzve Hospodin člověka, aby zůstal svobodný, žil v celibátu. Tímto způsobem například povolává proroka Jeremiáše, který má naplnit Bohem dané poslání.²⁰

Uzavírání manželské smlouvy má spíše občansko-právní charakter. Starodávné texty nepopisují žádný speciální náboženský obřad vstupu do manželství. Izraelita ví, že při volbě manželky hraje hlavní úlohu samotný Bůh (Izák a Rebeka).²¹

1.3.1 Monogamie a polygamie

Princip monogamního života sledujeme od první kapitoly Písma. V příběhu Adama a Evy čteme, že Bůh stvořil Adamovi pouze jednu ženu. Vše co Bůh na počátku učinil „*je velmi dobré*“ (Gn 1,31) jak sám říká. Zdá se, že ponechává na člověku, aby skrze svoji zkušenost rozpoznal v prapůvodní monogamii nejlepší způsob soužití muže a ženy. Tento Bohem daný ideál je narušen prvním hříchem Adama a Evy.²² Ustanovení monogamie se zakládá na Hospodinově výroku „*stanou se jedním tělem*“ (Gn 2,24). Monogamní způsob života byl pro existenci národa Izrael velice důležitý. U sousedních kmenů tomu tak nebylo a židé měli sklon přebírat tyto zvyky. V době kmenových soudců a později králů byl rozsáhlý harém známkou bohatství a moci.²³

S polygamií se setkáváme již v knize Genesis. Hlavním důvodem je touha po početné rodině. Čím je rodina větší, tím roste i její prestiž, moc a síla. Děti jsou dědicové a pokračovatelé rodu. Barbar Lámech, syn Metúšaela měl dvě ženy. „*Jedna se jmenovala Áda a druhá se jmenoval Sila*“ (Gn 4-19).

Manželkou v pravém slova smyslu byla vždy pouze jedna žena. Ostatní ženy přivedené do rodiny nemají už takové postavení a privilegia. Nejčastějším důvodem příchodu nové ženy je neplodnost manželky. Žena je přijata jako pomocnice v domácnosti. Bezdětná manželka dovolí svému muži, aby měl děti od její otrokyně.²⁴ Rod nesmí vymřít, jméno musí být zachováno. To je i případ egyptské otrokyně Hagar, která porodila Abrahámovi prvního syna Izmaela. Dalším příkladem je Jákob. Lában použije lest k tomu, aby donutil Jákoba vzít si za manželky jeho dvě dcery, Leu a Ráchel. Ezau

¹⁹ DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*. Návrat domů, Praha 2009. s. 580.

²⁰ DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*. Návrat domů, Praha 2009. s. 580.

²¹ ĎURICA, J., *Manželstvo a rodina v Biblii*, Teologická fakulta Trnavskej univerzity, Bratislava 2008. s. 14.

²² DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*. Návrat domů, Praha 2009. s. 580.

²³ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*. Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 18.

²⁴ DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*. Návrat domů, Praha 2009. s. 580.

má tři ženy, Jehúditu, Basematu a Machalat. Od doby Soudců začíná být počet žen u mužů neomezený. „Gedeón měl sedmdesát synů, které vzešly z jeho beder, měl totiž mnoho žen“. Králové mají mnoho manželek, v některých případech i početný harém.²⁵

Polygamní přístup k životu se vyskytoval zpravidla u zámožných lidí starozákonní společnosti. Nesl s sebou spoustu problémů, často končil hříchem, oddělením člověka od Stvořitele. Příkladem pochybení jsou i tak velké osobnosti jako Abrahám, udatný Gedeón, nebo král David a jeho syn Šalamoun, který je považován za nejmoudřejšího muže Starého zákona.

V době Starého zákona je Bůh Bohem smlouvy. Výchozí normou pro život národa je Mojžíšův zákon v podobě Desatera. Eticko-právní a mravní normy mají člověka chránit a zajišťovat Boží přízeň. InSTITUTE manželství začíná být v rozporu s původním ideálem Stvořitele a dochází k některým ústupkům pro „*tvrdost srdce*“ (Mt 19,8). Bůh k těmto ústupkům ustanovuje ve svém Zákoně určité předpisy.

1.3.2 Uzavření sňatku

Židovské manželství mělo dvě fáze. Zasnoubení „*kiddushim*“ a svatbu „*nisuin*“. Zasnoubení bylo stejně jako v dnešní době příslibem budoucího manželství. Muž věnoval nastávající ženě věčný dar nebo peníze a předal sepsanou smlouvu „*tenaim*“. Žena byla po zasnubní slavnosti považována za manželku a muž za manžela, ale ještě dvanáct měsíců zůstávala u svých rodičů. Poté se odstěhovala k manželovi a společně začali žít plnohodnotný, manželský život.²⁶ Sňatkem vstupují rodiny snoubenců do blízkého vztahu. Rodiče snoubenců připravovali svatbu společně, ale důležité záležitosti řešili společně otec ženicha s matkou nevěsty. Námluvy vedl ženichův otec a jeho syn se mohl svobodně rozhodnout, zda přijme nebo odmítne vybranou nevěstu. Starozákonní dcera takovou volbu při výběru ženicha neměla. Právně byla zcela podřízena svému otci. Po smrti otce rozhodovali o budoucí nevěstě její bratři nebo její matka.²⁷ Výjimku tvořily dcery s právem dědit, rozvedené ženy a vdovy. Věk ženy nebyl jasně stanovený. Talmud uvádí nejnižší věkovou hranici, 12 let u dívek a 13 let u chlapců. Pozitivní průběh námluv končil zasnoubením mladého páru. Zasnoubení mělo právní charakter s předpokladem vzájemné věrnosti a příslibu uzavření sňatku.

²⁵ DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P. et al. *Slovník biblické teologie*. Velehrad-Křesťanská akademie, Řím, 1991. s. 211.

²⁶ KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006. s. 14.

²⁷ DUKA, D., *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 1992. s. 104.

Zasnoubení bylo možné zrušit jak ze strany snoubence, tak ze strany snoubenky na základě propustného listu. Mezi zasnubami a sňatkem bylo určité časové období, kdy snoubenec měl povinnost zaplatit otci snoubenky „mohar“. Nejednalo se o kupní cenu za budoucí ženu, ale svatební dar, který se odvíjel od sociálního postavení rodiny. U nevěsty mladší dvaceti let činil tento obnos 20 šekelů. Mohar mohl být nahrazen prací, jak čteme v příběhu Jákoba a Lábara v Gn 29. Rodině budoucí manželky se muselo zaplatit věno, ale kredit ženy se tím nijak nesnížil. S ženou se nezachází jako s koupenou věcí. Naopak, žena je schopná převzít za sebe zodpovědnost, aktivně přispívat k budování požehnaného manželství a dobrému jménu svého muže. „*Hospodin, tvůj Bůh, ti je předá, abys je pobil. Vyhubíš je jako klaté, neuzavřeš s nimi smlouvu a nesmiluješ se nad nimi, nepřizníš se s nimi, svou dceru neprovdáš za syna někoho z nich ani jeho dceru nevezmeš pro svého syna*“ (Dt 7,2-3). Starodávné texty jsou značně poznamenané mentalitou doby ve které vznikaly. Společné dobro má přednost před dobrem jednotlivců. Rodiče žení a vdávají své potomky bez ohledu na jejich názor a přání. Určité skupiny vylučují manželství mezi příbuznými nebo mimo vlastní národ. Některá pravidla jsou důležitá pro zachování rodu. Bezdětná vdova se musí provdat za bratra zesnulého manžela, aby jméno rodu nezaniklo, tak jak uvádí kniha Deuteronomium: „*Když budou bydlet bratři spolu a jeden z nich zemře bez syna, nevdá se žena zemřelého jinam, za cizího muže. Vejde k ní její švagr a vezme si ji za ženu právem švagrovství. Prvorozený syn, kterého porodí, ponese jméno jeho zemřelého bratra, aby jeho jméno nebylo z Izraele vymazáno*“ (Dt 25,5-6).²⁸

1.3.3 Rozvod ve Starém zákoně

V době Starého zákona mohl muž beztrestně propustit svoji ženu, ale musel k tomu mít prokazatelný důvod. Podle Chammurabiho zákoníku směl muž ženu propustit bez udání důvodu. Podkladem pro rozvodovou praxi v době patriarchy Mojžíše byl text Starého zákona. „*Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého domu*“ (Dt 24,1).²⁹ Muž, který shledal ženu jemu odpornou, mohl napsat rozlukový lístek a vykázat ji ze svého domu. Tento nekonkrétní termín viny vedl k rozličné praxi, jak ukazuje tradice z období Ježíše Krista. Šamajova Rigoristická škola připouštěla jediný důvod rozluky, cizoložství, na rozdíl od Hilleovy školy, která

²⁸ DUKA, D., *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 1992. s. 104.

²⁹ DUKA, D., *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 1992. s. 104.

připouštěla i tak primitivní záminku, jakou je například ženino připálení oběda. Písmo nám předkládá nejrůznější důvody k rozvodu: „*Nejde-li s tebou ruku v ruce, odetni ji od svého těla*“ (Sír 25, 26). Autor radí zbavit se ženy, která neposlouchá muže na slovo. V proroku Ozeášii čteme text rozlukového listu. Žena už není jeho ženou a on není jejím mužem. „*Ved'te spor proti své matce, ved'te spor, vždyť ona není mou ženou a já nejsem jejím mužem. Ať odstraní ze své tváře znamení smilství, zprostřed svých ňader znak cizoložství!*“ (Oz 2, 4).³⁰

Vdaná žena má v rodině určité postavení a užívá mnoho výsad. Pokud však „nenalezla v očích svého muže přízeň“, spáchá něco neslušného, například nectít svého muže, dělá ostudu celé rodině, má muž právo vypsát rozlukový lístek a vyhnat ji ze svého domu. I když Písmo nepíše podrobněji o náležitostech rozlukového lístku pravděpodobně nešlo o jednoduchou záležitost. Přestupek musel být dokázaný a potvrzený svědky. Šlo o určitý právní akt a dovedu si představit, že se konal v určitém časovém horizontu, do kterého byla zahrnuta i doba na možné usmíření, čas vše znovu důkladně zvážit. Z textu Zákona vyplývá, že zatímco muž se rozvést mohl, žena s mužem nikoliv. „*Když si muž vezme ženu a ožení se s ní, ona však u něho nenalezne přízeň, neboť na ní shledal něco odporného, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého!*“ (Dt 24,1).

Za cizoložství žena rozlukový lístek nedostala. Takový přestupek byl podle Zákona trestán smrtí, ukamenováním, jak čteme v knize Deuteronomium: „*Když bude přistižen muž, že ležel s vdanou ženou, oba zemřou: muž, který ležel se ženou, i ta žena. Tak odstraníš zlo z Izraele. Když dívku, pannu zasnoubenou muži, najde nějaký muž v městě a bude s ní ležet, vyvedete oba dva k bráně toho města, ukamenujete je a zemřou: dívka proto, že v městě nekřičela, a muž proto, že ponížil ženu svého bližního. Tak odstraníš zlo ze svého středu*“ (Dt 22,22-24). Žena, která je chápána spíše jako věc, náleží svému muži či snoubenci a cizoložství je v rozporu s tímto vztahem.³¹

1.3.4 Nový sňatek po rozvodu

„*Ona vyjde z jeho domu, odejde a vdá se za jiného muže*“ (Dt 24,2). Rozvedená žena s rozlukovým lístkem má ze Zákona právo uzavřít nové manželství. „*Ale ten druhý muž k ní také pojme nenávisť, napíše jí rozlukový list, dá jí ho do rukou a vykáže ji ze svého*

³⁰ DUKA, D., *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 1992. s. 105.

³¹ DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., et al. *Slovník biblické teologie*, Velehrad, Křesťanská akademie, Řím, 1991. s. 58.

domu. Anebo ten druhý muž, který si ji vzal za ženu, zemře. Tu její první manžel, který ji vykázal, si ji znovu za ženu vzít nemůže, když byla poskvrněna, neboť by to před Hospodinem byla ohavnost“ (Dt 24,3-4). V případě, že je žena rozvedená podruhé nebo druhý manžel umře, nemůže se znovu provdat za prvního manžela. Zhřešila by proti Bohu.

1.3.5 Ochrana cti ženy

„Když si muž vezme ženu a vejde k ní, ale pak ji bude nenávidět, obviní ji ze špatnosti a bude o ní roznášet zlou pověst tím, že bude říkat: „Vzal jsem si tuto ženu, přiblížil jsem se k ní, ale zjistil jsem, že není panna,“ tedy otec té dívky a její matka přinesou důkaz dívčina panenství do brány ke starším města. Otec té dívky řekne starším: „Tomu muži jsem dal za ženu svou dceru, ale on ji teď nenávidí. Hle, obviňuje ji ze špatnosti a říká: Zjistil jsem, že tvoje dcera nebyla panna. Tady je důkaz panenství mé dcery.“ A rozprostřou roušku před staršími města. I vezmou starší toho města onoho muže a ztrestají ho. Dají mu pokutu sto šekelů stříbra a předají je otci té dívky, protože roznášel zlou pověst o izraelské panně. Ta zůstane jeho ženou. Po celý svůj život ji nesmí propustit“ (Dt 22,13-19). Bůh ustanovil v Zákonu okolnosti, které zabraňují rozvodu. Muž, který má poměr se svojí manželkou a lži popírá její panenskou čistotu, nesmí se rozvést a otci nevěsty zaplatí pokutu 100 šekelů stříbra.

„Když najde muž dívku, pannu, která není zasnoubena, a chytí ji, bude s ní ležet a budou přistiženi, muž, který s ní ležel, dá otci té dívky padesát šekelů stříbra. Stane se jeho ženou, protože ji ponížil. Po celý svůj život ji nesmí propustit“ (Dt 22,28-29).

Podobně Zákon chrání čest panny, která s mužem ulehla. Muž si musí dívku vzít za manželku a nikdy se s ní nesmí rozvést. Otci nevěsty je povinen zaplatit 50 šekelů. V době Starého zákona existovaly dvě mimořádné situace, kdy se rozvod požadoval. V případě, že si židovský muž v době exilu vzal ženu pohanského původu, nebo když se někteří muži odloučili od svých židovských žen a vzali si pohanské ženy. V takových případech byl rozvod snadný.³²

---

³² DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 2009. s. 582.

1.3.6 Potomstvo

Potomstvo bylo přímo spojováno s Božím požehnáním nebo naopak s prokletím a hanbou starozákonní rodiny. Trend rozmnožování byl hlavním důvodem a důsledkem růstu polygamie. Do rodiny bylo například přijaté i dítě, které porodila služebnice. Ta novorozeně po porodu vložila do klína své paní a tím se ho právoplatně zřekla. Děti se nerozlišovaly jako dnes za vlastní a nevlastní, ale pouze na děti od hlavních, či vedlejších manželů. Rozdílný byl pohled na pohlaví dítěte. Chlapci se vždy přisuzovala větší hodnota než dívky.

„Hle, synové jsou dědictví od Hospodina, mzdou od něho plod lůna. Čím jsou šípy v ruce bohatýra, tím jsou synové zplození v mládí. Blaze muži, který jimi naplnil svůj toulec! Nebudou zahanbeni, až budou v bráně jednat s nepřáteli“ (Ž 128,3-5).³³

Prvorozený syn měl zvláštní práva a výsady. *„Vezme ohled na prvorozeného syna nemilované a dá mu dvojnásobný díl všeho, co má, protože on je prvotina jeho síly, jemu náleží právo prvorozenství“ (Dt 21,17).* Náležel mu dvojitý podíl z otcova dědictví, patřilo mu otcovo požehnání a autorita nad všemi sourozenci.

„Posvěť mi všechno prvorozené, co mezi Izraelci otvírá lůno, ať z lidí či z dobytka. Je to moje!“ (Ex 13,2). První syn byl zasvěcený Bohu a musel být vykoupen.³⁴

1.3.7 Narození a obřízka

Dítě pomáhala přivést na svět porodní bába. Kojení bylo úkolem matky, ale v bohatých rodinách byla k dispozici kojná, otrokyně, která měla velkou důvěru u rodičů dítěte. Dítě bylo odstaveno kolem druhého roku věku a tento akt byl spojený s rodinnou oslavou. Z počátku dostávalo dítě své jméno ihned po narození. Volba jména nebyla vyhrazena konkrétnímu z rodičů. V některých případech pojmenovali novorozeně jeho příbuzní. V pozdější době dostávali chlapci jméno až při obřízce. *„Abraham tedy vzal svého syna Izmaela a všechny zrozené ve svém domě i všechny koupené za stříbro, všechnu svou čeleď mužského pohlaví, a obřezal jejich neobřezané tělo hned toho dne, kdy k němu Bůh promluvil“ (Gn 17,23).* Obřízka je rituální obřad, při které se řezem uvolní předkožka pohlavního údu. Prováděla se osmý den po narození chlapce. *„Hle, přicházejí dny, je výrok Hospodinův, kdy potrestám všechny, kteří se obřezávají,*

³³ DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., et al. *Slovník biblické teologie*, Velehrad, Křesťanská akademie, Řím, 1991. s. 84.

³⁴ DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., et al. *Slovník biblické teologie*, Velehrad, Křesťanská akademie, Řím, 1991. s. 831.

a přesto jsou neobřezaní: Egypt, Judu, Edóma, Amónovce, Moába a všechny, kdo si vyholují skráně a sídlí na stepi, neboť všechny tyto pronárody jsou neobřezané. I celý dům izraelský má neobřezané srdce!“ (Jr 9,24-25). Prorok Jeremiáš píše ve své knize o obřízce u výše uvedených národů.³⁵

Děti v době Starého zákona a stejně jako i dnes, nejsou právem, ale darem a požehnáním pro rodiče. Bůh je rodičům svěřuje na určitý čas než dospějí do láskyplné péče. Jsou ovocem lásky rodičů a vyjádřením lásky Boha k člověku. *„Co jsme slyšeli a o čem víme, to, co nám otcové vyprávěli, nebudeme tajit jejich synům. Budeme vyprávět budoucímu pokolení o Hospodinových chvályhodných činech, o mocných skutcích a divech, jež konal“* (Ž 78,3-8). Rodiče mají povinnost a privilegium vychovávat děti a Bůh je k tomuto poslání zaopatřuje vším potřebným. Rodiče milující své děti jsou tím nejlepším a opravdovým příkladem při jejich výchově. Děti si zcela přirozeným způsobem přenáší model rodinného života do svého budoucího manželství, rodiny, jak čteme v knize Přísloví a Deuteronomium. *„Zasvěť už chlapce do jeho cesty, neodchýlí se od ní, ani když zestárne“* (Př 22,6). *„Slyš, Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Budeš milovat Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a celou svou silou. A tato slova, která ti dnes přikazují, budeš mít v srdci. Budeš je vštěpovat svým synům a budeš o nich rozmlouvat, když budeš sedět doma nebo půjdeš cestou, když budeš uléhat nebo vstávat“* (Dt 6,4-6).

Starost o potomstvo, pokračování rodu a zachování jména bylo pro izraelitu velice důležité. Plodnost byla znakem Boží přízně a požehnání. Lidé věřili, že po své smrti dále žijí ve svých potomcích, ale je důležité podotknout, že tato víra se postupně obměňovala a pročišťoval. Mateřství a výchova dětí byl úkol a poslání ženy, který ji současně zajišťoval významné postavení v rodině. Manželství bylo chápáno zejména jako instituce k sjednocení rodu či kmene, nemělo privátní charakter jako v dnešní době. Manželské lásce se nepřikládala velká důležitost, ale přesto se ve Starém zákoně o ní dočteme na mnoha místech. Velmi důležité verše jsou v 1.knize Samuelově. *„Chaně pak dával dvojnásobný díl, protože Chanu miloval; Hospodin však uzavřel její lůno. Její protivnice ji ustavičně urážela, že Hospodin uzavřel její lůno, jen aby ji dráždila. Tak tomu bývalo každého roku. Pokaždé, když putovala do Hospodinova domu, tak ji urážela, že Chana pro pláč ani nejedla. Její muž Elkána ji uklidňoval: „Chano, proč pláčeš? Proč nejíš? Proč jsi tak ztrápená? Což já pro tebe neznamenujím víc než deset synů?“* (1S 1,5-8). Starostlivý Elkána ujišťuje svoji ženu Chanu o velké lásce k ní. Je

---

³⁵ DUKA, D., *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 1992. s. 105.

patrné, že i bezdětné manželství má v době Starého zákona význam, ale rodičovství dodává manželství na vyšší prestiž, úctu a vliv.³⁶

1.4 Manželství v Novém zákoně

1.4.1 Manželství a Ježíš Kristus

S příchodem Ježíše Krista získala náboženská podstata manželství zcela nový obsah. Starozákonní manželství je obrazem a podobou svazku Boha s člověkem. Oproti tomu je novozákonní manželský svazek přímo realitou spásy, která: „*spočívá v tom, že Bůh člověka definitivně přijímá, říká mu své Ano.*“³⁷ Toto „*Ano*“ se stane životadárnou realitou v momentě přijetí Božího Ano s vírou, nadějí a láskou ze strany člověka. Ano v jednotě lásky Boha s člověkem je symbolem a znamením manželské lásky. Bůh řekl své definitivní Ano člověku ve svém Synu. Kristus přijal lidskou podobu a stal se znamením Boží lásky na zemi. Boží syn je ve své osobě svazkem Boha s člověkem. Jeho láska vede až na kříž, kde se otevírá Otcově působení, neváhá obětovat vlastní život. Věrnost a láska je epifanií zjevené Boží lásky Ježíše Krista.³⁸

Bůh, který „je láska“ (1J 4,8) do člověka lásku vkládá a také ho k lásce povolává. Manželská láska se má stát obrazem absolutní a nepomíjivé lásky Boha k člověku. Tato láska má být plodná. Manželé od Boha přijímá požehnání k naplnění země (Gn 1,28) a uskutečnění Božího záměru v jejich životě.³⁹ Stvořitel dal muži tu nejbližší možnou pomoc, a to ženu stvořenou z mužova těla „tělo z jeho těla“ (Gn 2,23). O trvalé jednotě dvou existencí, muže a ženy v manželství hovoří Ježíš v evangeliu sv. Matouše: „*Takže již nejsou dva, ale jeden.*“ (Mt 19,6).⁴⁰

Otázka rozvodu v národu Izrael je aktuální i v době Nového zákona u křesťanů. O postoji Ježíše Krista k této problematice čteme v evangeliu svatého Matouše. Farizeové kladou Ježíši otázku ohledně rozlukových lístků. Pán se ve svém výkladu vrací na počátek lidských dějin, kde Bůh ustanovuje manželství. Cituje slova svého Otce: „*Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno*

³⁶ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 35.

³⁷ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 32.

³⁸ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 33.

³⁹ *Katechismus katolické Církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 1604.

⁴⁰ *Katechismus katolické Církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 1605.

tělo; takže již nejsou dva, ale jeden.“ Dodává „, *A proto co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“ (Mt 19,5-6). Poukazuje na řád stvoření, který hovoří o pevném a neodvolatelném charakteru manželství. Farizeům tato odpověď nestačí, zvláště když Ježíš sám říkal, že „*nepřišel Zákon zrušit, ale naplnit*“ (Mt 5,17-19). Ježíšova odpověď je jasná: „*Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo*“ (Mt 19,8). V Písmu existuje pouze jedna výjimka, která rozluku dovoluje, a tou je cizoložství. Kdyby se muž rozešel se svojí manželkou z jiného důvodu než smilstva a případně se znovu oženil, dopouští se hříchu cizoložství.⁴¹ Učedníky tento výrok vyděsil a zvažují, jestli by nebylo výhodnější zůstat svobodnými (Mt 19,10). Ježíš vidí, že si učedníci jeho slova špatně vyložili. Neženit se ze strachu před hříchem je nesprávný postoj. A dále pokračuje: „*Někteří nežijí v manželství, protože jsou k tomu od narození nezpůsobilí; jiní nežijí v manželství, protože je nezpůsobilými učinili lidé; a někteří nežijí v manželství, protože se ho zřekli pro království nebeské. Kdo to může pochopit, pochop*“ (Mt 19,12). Ježíš Kristus vyučuje o možnosti zůstat svobodným, dát přednost životu pro Boha a Jeho Království zde na zemi, před vstupem do manželství.⁴²

1.4.2 Manželství v listech apoštola Pavla

Základní texty o křesťanském manželství čteme v listu apoštola Pavla Efezkým 5, 21-33. „*V poddanosti Kristu se podřizujte jedni druhým: ženy svým mužům jako Pánu, protože muž je hlavou ženy, jako Kristus je hlavou církve, těla, které spasil*“ (Ef 5,21). Pavel ukazuje na příkladu vztahu ženy k muži v manželství, vztah církve ke Kristu. Tento výklad rozvíjí hierarchii vztahu v manželství z listu Koloským (Kol 3,18-21). Nejde pouze o návod manželské poslušnosti, ale o porozumění vztahu Krista ke své církvi. Teologicky jde ve svém důsledku o církev. Verš 23 říká, že hlavou ženy je muž, stejně jako je hlavou církve je Kristus. Je zajímavé, že „Hlava“ zde není vyjádřením vlády, ale podle 4, 15n garancí životaschopnosti celého organismu. Apoštol připomíná „spasitelský“ význam Krista. Verše dále zahrnují srovnání muže a ženy, Krista a církve. Nadstavbu tvoří obraz „Kristova vykupitelského činu“ vůči církvi. Ježíš je „zachránce“ církve a v tomto smyslu je tato formulace použita v Novém zákoně pouze v listu Efezkým. Ve verši 25 autor napomíná muže, aby „miloval“ ženu, tak jako

⁴¹ HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentář, Evangelium sv. Matouše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 207.

⁴² HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentář, Evangelium sv. Matouše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 208.

Kristus miluje svoji církev. Pavel tím nepoukazuje na špatné zacházení či dokonce hrubému chování, ale jde o celkový postoj k ženě. Sebeobětování Krista církvi je skutečným příkladem vztahu muže k ženě. 26. verš hovoří o Kristově odevzdanosti církvi a posvěcení církve skrze křest. Ve křtu se Jeho láska k člověku aktualizuje. Církev má stát před Kristem jako jeho nevěsta.⁴³ Svojí smrtí učinil církev svatou, slavnou, bezúhonnou, plnou nepomíjivé krásy a Boží slávy. V dalších verších se vztah Krista k církvi přenáší na chování muže k ženě. „*Muži mají povinnost milovat ženy jako své vlastní tělo*“ (Ef 5,28). Autor tím nemyslí, že kdo miluje sebe měl by také milovat svoji ženu, ale spíš tvoří úvod pro následující verše (29. a 31.), kde teologicky zdůvodňuje jednotu lidské společnosti. Verš 29 říká, že nikdo přece nemá v nenávisti své vlastní tělo, ale stará se a pečuje o ně. Církev je Kristovo tělo o které se On stará, z čehož vyplývá etický požadavek na muže, aby se stejným způsobem chovali ke svým ženám. „*Avšak poměr Krista k církvi potom nevztahuje na poměr muže a ženy, nýbrž na vztah jednoho každého křesťana ke Kristu.*“⁴⁴ Obrazem církve je tělo, křesťané jsou jeho údy, jednotlivé orgány. Jedná se o příslib spásy. Muž i žena jsou údy těla živeného Kristem. Dále (verš 31) bez úvodního komentáře cituje Pavel texty o stvoření (Gn 2,24). Verše o muži, který má opustit rodiče a připojit se ke své ženě jsou součástí manželského řádu. Následují slova (verš 32), která se tradičně vztahují k ustanovení jednoty církve. Muž a žena budou jedno tělo. „Tajemství“ muže a ženy je tajemstvím Krista a církve. Závěrečný verš 33 vše shrnuje. Pavlovi jde o všední vztah muže a ženy v manželství za který jsou společně zodpovědní před Bohem. Manželé mají žít ve vzájemné úctě a jednotě, příkladem jim má být vztah Krista k církvi. Církev má tuto jednotu veřejně demonstrovat životem naplněným Kristovou spásou.⁴⁵

---

⁴³ HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentář, list Efezanům, list Kolosanům*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000. s. 68.

⁴⁴ HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentář, list Efezanům, list Kolosanům*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000. s. 69.

⁴⁵ HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentář, list Efezanům, list Kolosanům*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000. s. 70.

2 Manželství a nauka církve

2.1 Augustinova teologie manželství

Augustinova teologie manželství má základ v patristické tradici, která po velmi dlouhou dobu ovlivňovala celou západní církev. Vychází z nauky církve, exegeze Božího slova a odkazuje na teologii církevních Otců. Jeho spisy s manželskou tematikou jsou velmi rozsáhlé a vyjadřují určité napětí mezi skutečnou hodnotou manželství a uspokojením hříšné žádostivosti, sexuální potřeby člověka. Nejznámější Augustinova kniha „Vyznání“ odhaluje autorovy myšlenky k otázce manželství. Augustin vidí v instituci manželství možné východisko a řešením jeho touhy po tělesné rozkoši a vášni.

„Alipius mne zrazoval pojmut manželku, stále namítaje, že bychom nikterak nemohli žít nerušeně své zamilované touze po moudrosti, jak jsme dávno toužili.“⁴⁶

„Já jsem mu odporoval, uváděje příklady těch, kteří v manželství pěstovali moudrost, sloužili Bohu a věrně zachovávali přátelství. Jejich duševní velikostí byl jsem ovšem velmi vzdálen a spoután touto nemocí tělesnou vlekl jsem ve smrtelném opojení své okovy a boje se, aby nebyly rozvázány, odmítal jsem laskavá slova a pomocnou ruku, jako by rozdírala mou ránu.“⁴⁷

2.1.1 Cíl manželství

Podle Augustina má manželství ve své podstatě směřovat k vzájemnému dobru manželského páru. V širším slova smyslu jde o dobro celé lidské společnosti v souvislosti se zachováním lidské existence. Dalším úkolem manželství je založení rodiny, předání života, plození dětí, jejich následná výchova, ochrana zdraví, péče o tělesný, duševní a duchovní rozvoj, příprava dětí na život ve společnosti.

Každý člověk je částí lidského rodu a lidská přirozenost je sociální, má v sobě také velké přirozené dobro a též sílu přátelství. Proto Bůh chtěl, aby všichni lidé pocházející z jednoho, ze svojí společnosti, neměli pouze podobu rodu, ale také svazek příbuzenský. Tedy muž a žena jsou spojením přirozené lidské společnosti. Bůh je neustanovil jako

---

⁴⁶ AUGUSTINUS, A., *Vyznání*. Kalich, Praha 2006. s. 178.

⁴⁷ AUGUSTINUS, A., *Vyznání*. Kalich, Praha 2006. s. 179.

jednotlivce, ale jednu stvořil z druhého a naznačil sílu spojení v boku, z kterého byla žena vzata a zformovaná.⁴⁸

Podstatou manželství podle Augustina je život muže a ženy v lidském společenství. V oblasti uspokojení pohlavní žádostivosti jde o nezřízenost, která je však svátostí manželství zbavena těžkého hříchu. Božím záměrem manželství je plození dětí a jejich výchova. Vyjádřením trojího dobra manželství je: proles, fides, sacramentum. To znamená: potomstvo, manželská věrnost, svátostný svazek manželský.⁴⁹ Manželství nemůže být nikdy hříchem, protože má v sobě trojitě dobro: věrnost, děti a posvátnost. Věrnost vylučuje jakoukoliv mimomanželskou soulož. Děti mají být přijaté a vychovávány s láskou, dobře živené a vedené k Bohu. Posvátnost svazku nepřipouští rozvod. Opuštěný muž nebo opuštěná žena nesmí mít žádný sexuální styk, ani za účelem plození dětí.

Sexuální styk v manželství za účelem plození dětí není hříchem. Všedním hříchem je sexuální styk, který má podpořit věrnost obou manželů. Objektivním smyslem manželství je udržení lidského života na zemi, zplození a výchova dětí. Pohlavní styk pro své uspokojení je podle Augustina lidskou slabostí, bez které by se manželé měli obejít a věnovat se pouze plození a výchově dětí. Tímto se Augustinova teologie manželství liší od dnešního teologického pohledu na manželství. Ta říká, že manželství se uzavírá za účelem plození dětí, společného rodinného života v lásce a bezhříšného uspokojování pohlavní žádostivosti.⁵⁰

2.1.2 Svátostnost manželství

Velká nadpřirozená hodnota manželství vyplývá ze vztahu Ježíše Krista ke svojí Církvi. Manželství odráží vztah Krista k Církvi. Vychází z dějin spásy a přináší hodnotu, která je společným znakem tohoto vztahu. Tato nadpřirozená realita přináší do manželství milost, kterou Kristus dává Církvi, potažmo manželskému páru. Křesťanské manželství je svátostí stejně jako křest, biřmování, Eucharistie a ostatní svátosti. Augustin opakuje slova sv. Pavla (Ef 5,31), když říká, že manželství je znamením vztahu Krista k Církvi a klade důraz na svátost manželství, důležitou pro udělení Kristovy milosti v Církvi. Ježíš je hlavou Kristova těla, Církve. Když je hlavou, má také tělo. Jeho tělem je svatá

---

⁴⁸ AUGUSTINUS. A., O manželském dobru, In *O lži a jiné úvahy*, Akcent, Třebíč 2000. s. 105.

⁴⁹ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 320.

⁵⁰ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 323.

Církev, která je Jeho nevěstou. „*Vy jste tělo Kristovo, a každý z vás je jedním z jeho údů*“ (1 Kor 12,27), jak říká apoštol Pavel.

Tyto verše vysvětluje sv. Pavel jako tajemství o kterém se nepíše nadarmo. Dva lidé jsou podobností Krista a Církve. Budou dva v jednom těle. „*Proto opustí muž otce i matku a připojí se ke své manželce, a budou ti dva jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev*“ (Ef 5,31-32).

Adam je předznamením věcí budoucích. Vidíme, že z boku spícího těla muže byla stvořena Eva. Stejným způsobem z boku zesnulého Pána Ježíše Krista, který byl kopím probodnut na kříži, proudí svátosti, které utváří Církev. Usnutí znamená umučení. Eva je z boku spícího, Církev z boku trpícího.⁵¹

Apoštol Pavel říká, že budou dva v jednom těle a dodává, že se jedná o velké tajemství. Lidé si nemají myslet, že jde o přirozené spojení dvou pohlaví tělesným stykem. Jde o spojení Krista a Církve. Budou dva v jednom těle. Nejsou už dva, ale jsou jedno tělo. Hlavou ženy je muž, stejně jako hlavou Církve je Kristus. Muž a žena, hlava a tělo jsou jedno.⁵²

2.1.3 Čistota v manželství

Z předešlého výkladu chápeme, že čistota v manželství podle sv. Augustina je spojená s cílem manželství, tedy s plozením dětí. Sexualita praktikovaná mimo tento záměr je všedním hříchem. Pohlavní styk má být vedený rozumem s ohledem na Boží vůli a má směřovat k vzniku nového života. Na vyšší úroveň staví Augustin sexuální zdrženlivost, stejně jako panenství. Myslí si, že takový život se Bohu líbí.

Dále rozlišuje dvě skupiny. Dobré a zlé a dobré a zlé použití a uvádí příklady:

- 1) Dobře použije dobrou věc, když svoji sexuální zdrženlivost zasvětil Bohu.
- 2) Zle použije zlé, když žádostivost završí cizoložstvím.
- 3) Dobře použije zlou věc, když žádostivost usměřňuje v manželství.

Uzavírá, že je dobré použít zlou věc k dobrému v manželství. Například provdat pannu. Ale ještě lepší je použít dobrou věc k dobrému. Pannu neprovdát.

---

⁵¹ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 324.

⁵² LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 325.

S žádostivostí souvisí rozkoš. I když plození dětí je podle Božího zákona, rozkoš, která je součástí sexuálního aktu je hříchem. Při plození dětí mají být manželé zaměřeni pouze na cíl pohlavního aktu, zplození dítěte. Vyhledávání rozkoše je všedním hříchem. Dědičný hřích se přenáší ve spojení s hříšnou žádostivostí při sexuálním aktu ve kterém se dítě plodí. Dědičný hřích se tedy předává tímto způsobem z generace na generaci. Tento dědičný hřích může zastavit pouze panna, která počne dítě bez žádosti těla, rozkoše. Žádostivost těla při plození je člověku odpuštěna skrze křest. Nepočítá se za hřích. Rozkoš lze přemoci zdrženlivostí. Zdrženlivost je Boží dar, protože žádný člověk není přirozeně schopný sexuální zdrženlivost zachovat. Za největší zdrženlivost je považována zdrženlivost od manželského svazku. Proto málo kdo ji dokáže pochopit. Všechna manželská dobra se naplnila ve Svaté rodině, Panny Marie a sv. Josefa. Dítě, věrnost a svatý svazek. Dítě je Pán Ježíš Kristus. Věrnost byla zachována, protože nedošlo k cizoložství. Manželství bylo svaté, jelikož nedošlo k rozvodu.⁵³

2.1.4 Rozvod

Manželství je svatý, nerozlučitelný svazek. Původ svaátostnosti manželství vychází přímo z Písma, kde manželství odráží vztah Ježíše Krista k Jeho Církvi. Nerozlučitelnost nedovoluje ani jednomu z manželů, pokud druhý žije, z manželství odejít a uzavřít druhé manželství. Důvodem k rozvodu není ani případná neplodnost jednoho z manželů nebo spáchání cizoložství manželky či manžela. Sv. Pavel mluví k provdaným ženám, aby od svých manželů neodcházely. Svým odchodem mohou muže vystavit hříchu cizoložství. „*Těm, kteří žijí v manželství, přikazuji – ne já, ale Pán – aby žena od muže neodcházela*“ (1Kor 7,10). Podle Augustina to platí i v opačném případě. Muž nemá odejít od své ženy, protože by ji tím mohl uvést do nebezpečí hříchu, cizoložství. Pokud dojde k rozvodu, manželské spojení tímto aktem nezaniká. Muž i žena jsou před Bohem manželi, i když jsou od sebe odloučeni. Apoštol Pavel říká, že podle Pánova příkazu nemá žena odejít od svého muže. Když však odejde, nesmí se znovu provdat. Pořád je naděje znovu se smířit se svým mužem. „*A když už odejde, ať zůstane neprovdána nebo se s mužem smíří; a muž ať ženu neopouští*“ (1Kor 7,11).⁵⁴ Když se Pana Ježíše farizeové ptali, jestli existuje důvod, pro který může manžel propustit z manželství svoji ženu, odpověděl, že Stvořitel od počátku stvořil muže a ženu jako jedno. Muž má opustit otce i matku a připojit se ke své ženě. Ti dva

⁵³ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 328.

⁵⁴ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 329.

budou navždy jedno tělo. A proto co Bůh spojil, člověk nemá rozdělit. Byla vznesena námitka. Mojžíš přece ustanovil podmínku, za které může muž své ženě vydat rozlukový lístek, a to cizoložství. Přichází od Pána odpověď. „*Pro tvrdost vašeho srdce vám Mojžíš dovolil propustit manželku. Od počátku to však nebylo. Pravím vám, kdo propustí svou manželku z jiného důvodu než pro smilstvo a vezme si jinou, cizoloží*“ (Mt 19,8-9).⁵⁵

Pavlovské privilegium se týká manželství, které bylo uzavřené mezi pohany, nevěřícími manžely. Když nastane situace, že jeden z manželů vydá svůj život Bohu, stane se křesťanem a druhý mu brání ve víře, praktikovat křesťanství, může se křesťan rozvést s pohanem a znovu se oženit či provdat s křesťanským partnerem. Apoštol Pavel zdůrazňuje, že to říká on, ne Pán. „*Chce-li nevěřící odejít, ať odejde. Věřící nejsou v takových případech vázáni. Bůh nás povolal k pokoji. Viš snad, ženo, zda se ti podaří přivést muže ke spáse? Viš snad, muži, zda se ti podaří přivést ženu ke spáse?*“ (1Kor 7,15-16).

Může také nastat situace, že nevěřící manžel nebo manželka respektuje víru svého muže či ženy. Takový pár má žít spolu v pokoji a neopustit manželský svazek. Nevěřící člověk je posvěcen manželstvím s křesťanským partnerem. „*Ostatním pravím já, a ne už Pán: Má-li někdo z bratří ženu nevěřící a ona je ochotna s ním zůstat, ať ji neopouští. A má-li žena muže nevěřícího a on je ochoten s ní zůstat, ať ho neopouští. Nevěřící muž je totiž posvěcen manželstvím s věřící ženou a nevěřící žena manželstvím s věřícím mužem, jinak by vaše děti byly nečisté; jsou však přece svaté!*“ (1Kor 7, 12-14).⁵⁶

Augustin nesouhlasil s manicheismem, jehož stoupenci považovali lidské tělo za nástroj ďábla se sklonem k hříchu a špatnosti. S tím souvisel i negativní postoj k instituci manželství ve které se legitimně realizuje sexualita mezi mužem a ženou. Věděl, že manželství je součástí Božího plánu s člověkem a jako takové je tedy dobré. Plozením dětí je darem a hlavním účelem manželství. Bojoval proti pelagianismu. Učení zastávalo názor, že se dědičný hřích na manželství nevztahuje. Augustinovo učení počítá s dědičným hříchem, který poznamenává sexuální oblast lidského života. Problematiku řeší pomocí teorie tzv. „*rajského manželství*“. Následkem dědičného hříchu je lidská sexualita těžce poškozena. Důsledkem tohoto poškození není člověk schopný ovládat vášně, orgasmus a myšlenky na sex. V Edenu byla sexualita ovládána duchem a plození

⁵⁵ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 330.

⁵⁶ LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991. s. 330.

se neuskutečňovalo pohlavní cestou. Augustin říká, že Bůh neustanovil Adama a Evu jako jednotlivce, ale jednoho z druhého. Žena byla vzata z boku muže.⁵⁷

Augustin hodnotí manželství jako dobré, ale sexuální život v manželství způsobuje lehký hřích. Každé početí dítěte je spojeno s hříchem, který je morálně ospravedlnitelný.

Manželské povinnosti souvisí s věrností. Tato věrnost nesmí být ohrožena zdrženlivostí jednoho z manželů. Sexuální styk je důležitý a ospravedlnitelný v zájmu zachování věrnosti manželského páru. Augustin stojí proti jakékoliv zábraně vzniku nového života. Sexualita v manželství má plodivý účel, je potřebná pro vznik nového potomstva.

Historickou oporu pro své učení nalézá v knize Genesis. Manželství je Bohem ustanovené ještě před prvotním hříchem. „*Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem*“ (Gn 2,24; Ef 5,31).

Nerozlučitelnost manželství je garantována Bohem. Stává se zásadním požadavkem a současně zdrojem Boží milosti. Svátostnost manželství je nadpřirozená skutečnost a váže se na vztah Ježíše Krista k Církvi. Jedná se o velké tajemství Boží lásky ke svému lidu. Jednota a nerozlučitelnost manželství má paralelu se smlouvou Boha s izraelským národem.

2.2 Manželství a jeho účel v scholastické nauce

Scholastická teologie manželství vychází z antropologie a sexuality člověka. Bůh stvořil muže a ženu se sexuální touhou a tato skutečnost musí být akceptována. Nemá tedy nic společného s hříchem. Tento názor vyslovil jako první Petr Abelard.⁵⁸

Stejný názor měl i Tomáš Akvinský. Podle Augustina v ráji sexualita neexistovala. Také se objevovaly názory z řad teologů, že původně byla sexuální touha daleko větší, ale následkem hříchu byla touha utlumena. Všichni se však shodují na podřízenosti sexuality Duchu.⁵⁹

---

⁵⁷ AUGUSTINUS. A., O manželském dobru, In *O lži a jiné úvahy*, Akcent, Třebíč 2000. s. 105.

⁵⁸ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 87.

⁵⁹ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 87.

Do 12. století převažují dva názory na účel manželství. Sexuální pud je potřebný k zachování lidského rodu, ale člověk není povinný děti plodit. Akt plození (Causa principalit) je hlavním účelem manželství. Toto tvrzení je zeslabeno slovy apoštola Pavla. „*Abyste se však uvarovali smilstva, ať každý má svou ženu a každá svého muže*“ (1Kor 7,2).

Z celkového pohledu je manželství určeno pro žádostivé, aby se člověk vyhnul nečistotě. Tzv. manželská povinnost má předejít manželské nevěře. Petr Lombardský upřednostňoval panenství před manželstvím. Vzhledem k nečistotě mělo manželství uzdravující funkci.⁶⁰ Pro Anselma z Canterbury a Wilhelma z Champeaux je láska jedním z fenoménů manželství. Manželství je personálním vztahem a láska má tento vztah zdokonalovat a prohlubovat.

Hugo ze sv. Viktora definuje manželství jak o svátost ustanovenou Bohem a dále rozlišuje svátostnost dvojího druhu. Svátostná realizace lásky Boha k člověku (Sacramentum maius) a realizace lásky Ježíše Krista ke své církvi (Sacramentum magnum). Slovo se stalo tělem. Manželství je obrazem tohoto velkého Tajemství. Proto je podstatou manželství láska ze které vychází závazek plodit potomstvo. Hugo vidí sexuální abstinenci u manželů jako nutnost k dosažení větší dokonalosti a prohloubení duchovní lásky mezi partnery. Albert Veliký nazývá manželství společenstvím osob až do samotného konce života. Jeho význam je ve výchově dětí. Dále v manželství nachází duševní a duchovní společenství, nadpřirozeného a svátostného charakteru, sloužící jak k předávání života, tak k výchově potomstva. Svátostnost a věrnost manželství nelze od sebe oddělit. Věrnost je základem vzájemné důvěry, manželské čistoty a duchovního souladu manželů. Manželská věrnost má být odrazem věrnosti Krista a církve.⁶¹

Stejně tak sv. Bonaventura vysvětluje, že cílem manželství jako společenství osob je manželská věrnost, plození a výchova dětí. Svátostnost manželství je v pevném vztahu s jeho nerozlučitelností. Manželství je místo intimity sdílené lásky.⁶²

Tomáš Akvinský ve své theologické sumě píše o účelu manželství. Nauku systematicky rozvíjí. Manželství je potomstvo (Finis primarius)⁶³. Má specifické úkoly a proto se od manželů vyžaduje určitá dispozice a spoluúčast na potřebách státu. Pozitivní Boží zákon garantuje svátostnost manželství a jako takové je nástrojem ke spasení člověka. Hlavní

⁶⁰ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 87.

⁶¹ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 88.

⁶² DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 89.

⁶³ AKVINSKÝ T., *Teologická summa - doplněk*, Olomouc 1940. 49, 1n.

účel manželství je i nadále jednota a nerozlučitelnost. Sv. Tomáš vnáší do sexuální etiky optimismus. Říká, že radost spojená s pohlavním aktem je odměnou za oběti přinášené při výchově dětí. Pohlavní akt je radost, ale vždy musí sledovat cíl manželství. Manželství je tedy dobré.

Středověk vnímá manželství a rodinu pozitivně. Zdůrazňuje jeho plodivý a výchovný význam, je součástí Božího plánu s člověkem. Ve srovnání s dnešní dobou, můžeme postrádat větší důraz na přátelský a partnerský vztah mezi mužem a ženou. Důležitost manželství spočívá v plodnosti, zajištění rodu. Lidská sexualita je vnímána převážně pozitivně.⁶⁴

2.3 Manželství v nauce reformátorů

Reformace neměla prvoplánově řešit otázku manželství. Přesto se k tématu manželství vyslovila a ovlivnila tak smýšlení všech svých příznivců. Hlavní postavy reformace jsou Martin Luther Jan Kalvín. Lutherova nauka o manželství je ovlivněna sv. Augustinem a Kalvín svou naukou nepřekračoval obraz manželství středověku. Později svůj názor přehodnocují. Dochází k názoru, že nauka církve o manželství místo aby vedla ke spáse, spíše spáse brání. A to jak u lidí, kteří se rozhodli pro život v celibátu, tak i u těch, kteří do manželství vstoupili. Chápání manželství reformátorů silně ovlivnila nauka o ospravedlnění.⁶⁵

Reformace hodnotí manželství velmi kladně. Augsburské vyznání v čl. 23 odmítá celibát a slib čistoty, aby manželství jako Bohem chtěné a ustanovené, nebylo podceňované.⁶⁶ Život v celibátu „pro Boží království“ reformátoři chápali jako vynucování si Boží milosti. Člověk je omilostňován i bez takové oběti, na základě víry. Zřeknutí se manželství je proti Bohem stanovenému, přirozenému řádu a Bohu se nemůže líbit. Lutherovi pomáhala i skutečnost, že mniši a kněží té doby nežili zdrženlivě. To byl hlavní důkaz neprospěšnosti a špatného vlivu celibátu na morální život člověka. Dále považoval manželství jako lék proti konkupiscenci, žádostivosti, který napomáhá ke spáse. V případě, že člověk nechce do manželství vstoupit, může žít sám a přijmout k tomu svobodu z Boží ruky.

⁶⁴ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 90.

⁶⁵ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 99.

⁶⁶ Srov. STEIN, A., Ehe I, evang. Sicht, in: *Okumene Lexikon*, Frankfurt nad Mohanem 1987. s. 281.

Srov také *Augsburské vyznání víry*, <http://www.e-cirkev.cz/data/att/Augsbursk%C3%A9%20vyzn%C3%A1n%C3%AD%20v%C3%ADry.pdf>

Manželství viděl Luther jako určitou obranu proti hříšné přirozenosti, protože člověk není schopný žít zdrženlivě. Žena je matkou a vychovatelkou dětí, milenkou svého muže a tím mu pomáhá v boji proti nečistému způsobu života. Muž stojí v čele rodiny. Tento postoj lze nazvat patriarchálním a androcentrický.⁶⁷

Kalvín vnímal celibát jako určitou alternativu k manželství. Byl přijatelný pouze v případech, že k němu nebyl člověk přinucen. Reformace odmítala panenství a celibát. Manželství se dostalo větší úcty a vážnosti, nabylo sociálního rozměru a důležitosti vzhledem ke spáse. Tato instituce je Bohem chtěná a zároveň slouží lidským potřebám, které reformátoři nehodnotí jako hříšné. Pozdější proud „puritanismu“ hodnotí sexualitu pesimisticky ve vztahu k dědičné vině. Tento názor však není od počátků reformace.⁶⁸

Reformátoři odmítali nauku o svátostnosti manželství. Podle jejich názoru není svátostnost manželství dokazatelná z Písma.⁶⁹ Luther žádnou systematickou nauku o manželství nese-psal. Téma ho zajímalo pouze ve vztahu k celibátu a tzv. kněžského manželství. Sám vyzval kněze a řeholníky, aby se celibátu zřekli. Mnozí historikové vidí jeho postoj jako protest proti církevní autoritě.

Nauku reformátorů lze shrnout:

„Manželství není člověku dáno Bohem jako prostředek spásy, kterým člověk získá milost ospravedlňující, odpuštění hříchů a věčný život. Manželství stojí na jiné rovině než kázání evangelia, křest, večeře Páně a absoluce.

Manželství je stav, instituce, daná Bohem pro všechny lidi. Manželství křesťanů a nekřesťanů je stejného druhu, věřící i nevěřící mají „matrimonium legitimuj“.

Manželský slib má právní konsekvence, manželství je podrobena právní úpravě světského práva.

U manželského slibu přesto hraje farář důležitou roli, jeho modlitba a požehnání.

Pojem „mysterion“ z listu Ef 5,32 nelze na manželství použít. Manželství se však může chápat jako znamení inkarnace, protože v křesťanském manželství se má uskutečnit to, co Pavel míní pod pojmy „s Kristem umřít a vstát z mrtvých“.

---

⁶⁷ MOLINSKI, W., *Theologie der Ehe in der Gegenwart*. Aschaffenburg 1976. s. 145-148.

⁶⁸ MOLINSKI, W., *Theologie der Ehe in der Gegenwart*. Aschaffenburg 1976. s. 145-148.

⁶⁹ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 101.

*Svätostnost manželství je jednoznačně odmítnuta.*⁷⁰

V otázce jednoty a nerozlučitelnosti manželství se názory Luthera a Kalvína rozcházejí. Luther staví na Starém zákoně, kde je rozvod za určitých podmínek dovolený (rozlukové listky). Církev má na tomto základě moc, vzhledem k okolnostem, první manželství dispensovat. Kalvín odmítá polygamiu u patriarchů a říká, že takové chování je proti Božímu řádu. V obecné rovině oba reformátoři trvají na manželské věrnosti a nerozlučitelnosti. Zároveň však připouštějí výjimky.

Odpovědí na reformační pojetí manželství je Tridentský koncil (1545-1563). Otázka svátostnosti manželství úzce souvisí s morální stránkou osobnosti každého člověka. Církev stojí proti rozšířenému názoru, že manželství má pouze civilní charakter.⁷¹

2.4 Manželství v nauce Tridentského koncilu

Dekret „*De sacramento matrimonii*“ hovoří začíná zdůrazněním božského ustanovení manželství a jeho nerozlučitelnosti s odkazem na knihu Genesis. Koncil brání přirozenou hodnotu manželství, kterou prvotní hřích neohrozil, ale zároveň podotýká, že z důsledku tohoto dědičného hříchu není člověk schopný z vlastních sil žít život ve svatosti. Manželům k dosažení svatosti napomáhá církev v čele s Ježíšem Kristem, který povýšil manželství na svátost. S této svátosti čerpají manželé Boží milost pro každou situaci společného života.⁷²

Jednota a nerozlučitelnost je podle koncilu daná Ježíšem Kristem, který se ve svých promluvách odvolává na původ ustanovení manželství v knize Genesis.

Koncil stanovuje, že kanonická forma je bezpodmínečně nutná „*ad validitatem*“ pro uzavření platného a povoleného manželství. Předchází problémům, které způsobovaly tajně uzavřené sňatky. Do této doby církev tajné sňatky zakazovala, ale nakonec je byla nucená uzнат. Nově bylo stanoveno, že manželství musí být uzavřeno před knězem a dvěma svědky. V opačném případě je manželství považováno za nulitní. Reformní dekret současně apeluje na nutnost dodržení církevní kázně z řad kněží a biskupů.⁷³

⁷⁰ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s.102.

⁷¹ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s.103.

⁷² DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s.115.

⁷³ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 118.

Dále došlo k upravení vztahu mezi konsensem a svátostí manželství. Jedná se o pevné spojení smlouvy a svátosti. Nauka koncilu je prohlášena za závaznou pro všechny pokřtěné katolíky.

Tridentský koncil ustanovil v případě katolických snoubenců povinnost uzavřít manželství kanonickou formou. Tím bylo manželství církví uznané. V případech smíšených manželství dispenze udělena nebyla. K tomu došlo později, až v roce 1970 dokumentem „*Matrimonia mixta*“. Juridická forma manželského obřadu se musí přesně dodržet.⁷⁴

Všeobecně lze říci, že závěry tridentského koncilu byly římskou církví přijaty.⁷⁵ Avšak poreformní doba přinesla nové myšlenkové směry s důrazem na individualizaci. Mimo jiné i tato skutečnost vede k napětí mezi státem a církví ve věcech pravomoci a činnosti církevních orgánů při řešení manželských záležitostí, zejména v rozvodové praxi. Proces sekularizace byl započatý.⁷⁶

2.5 Období po tridentském koncilu

Na úvod je potřeba vysvětlit termín sekularizace a sekularizmus. Sekularizace nemá nic společného se ztrátou vlivu církve na společnost ve které jsou stát a církve od sebe odděleny. Obecně sekularizace znamená zesvětštění, vytlačení náboženského vlivu z jednotlivých oblastí lidské činnosti.⁷⁷ Jde o změnu v pohledu na úlohu lidského rozumu a jeho významu ve věcech vědy a techniky. Sekularizmus je ideologie, která je zaměřena proti všemu co souvisí s křesťanstvím, včetně instituce církve. Sekularizace společnosti po Tridentu hraje velkou roli v mnoha aspektech chápání manželství. K manželství je přistupováno v rovině subjektivní a racionální. Co to znamená v praxi? Člověk, ve své suverenitě, při řešení problémů opouští rovinu duchovní, nábožensko-církevní a hledá pomoc v moderních vědách sociologie a psychologie. Takové chování má dopad na chápání manželství jako instituce. Klade důraz na individualitu člověka a to sebou nese nové vnímání vztahu mezi mužem a ženou.⁷⁸

---

⁷⁴ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 119.

⁷⁵ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 120.

⁷⁶ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 121.

⁷⁷ *Nový akademický slovník cizích slov*, Academia Praha 2005. s. 719.

⁷⁸ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 125.

2.6 Osvícenství

Osvícenství⁷⁹ navazovalo na renesanci a reformaci, zrodilo se v Holandsku a v Anglii. Kritika na rozdíl od reformace byla daleko ostřejší ve snaze vytvořit novou a dokonalou společnost. Hlavní směry se projeví ve Francii v 18. století. Válku církvi vyhlásili tehdejší představitelé tohoto směru z řad filozofů, jako byl například L. La Mettrie, H. D. von Holbach, D. Diderot, Voltaire a další. Stát měl mít hlavní úlohu při budování společnosti. Osvícenství kladlo hlavní důraz na lidský rozum, schopný vyřešit každý spor a problém. Vše nadpřirozené bylo radikálně odmítáno. Církev s teologií Zjevení stála proti společnosti, která spoléhala na své vlastní myšlení a vztahovala se k ekonomii, politice a ostatním vědám.

V době osvícenství mělo manželství především občanský charakter. Manželská smlouva dvou lidí může být kdykoliv zrušena. Svátostný obsah manželství byl odmítán a místo toho mu byl dán zcela světský význam s přirozenou pozicí. Manželství mělo uklidnit přirozené pudy člověka. Láska byla zaměněna za pohlavní přitažlivost, cílem manželství bylo plodit a vychovávat děti. Vznikaly mimomanželské vztahy, do popředí se dostával požitek a rozkoš. Základ manželství tvořily vzájemné sympatie a přátelství. V případě opačných emocí nebyl problém manželství ukončit. S nástupem Francouzské revoluce přichází do Francie rozvodová vlna. Manželství v osvícenství mělo čistě privátní charakter. Nebylo nerozlučitelnou, posvátnou institucí. Podle Hegela nemělo manželství hlavní a vedlejší cíle, mělo pomoci člověku dotvořit jeho osobnost.⁸⁰

2.7 Encyklika papeže Pia XI. „Casti connubii“

O křesťanském manželství

Další důležitým dokumentem nauky církve o manželství je encyklika *Casti connubii* vydána papežem Piem XI. (31. 12. 1930), a je považována za jednu ze stěžejních encyklik, které se kdy zabývaly otázkou manželství. Je rozdělena do tří částí.

První část zdůrazňuje skutečnost, že manželství je založené Bohem, ale vyžaduje odpověď ze strany člověka. Má dané principy, je spojené s dobrem, které z manželství

---

⁷⁹ Pro definici osvícenství můžeme použít výrok I. Kanta (1724-1804), který prohlásil soudobého člověka za svobodného, autonomního a dospělého, schopného užívat rozumu bez vedení někoho jiného. FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992. s. 241.

⁸⁰ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 127.

vyplývá. Láska je neodmyslitelnou součástí vzájemného vztahu (Ef 5,22-23) a inspiruje k praktickému jednání. Hovoří se zde o podřízenosti ženy vůči muži, ale ženě není ubíráno z jejich základních práv a svobody. Žena je srdcem rodiny. Její prioritou v manželství a rodině je láska. Všichni v rodině mají žít „řádem lásky“. Zárukou důstojného a šťastného manželství jsou žité ctnosti jako pokora, čistota, láska a poslušnost.⁸¹

V otázce důležitosti manželství je Pius XI. inspirovaný naukou svatého Augustina. Rodiče mají právo a povinnost děti vychovávat. Dále jsou první, kteří ve svých domovech předávají dětem víru, vedou je ke svatosti a uvádí do života církve. Předpokladem vzájemného darování se manželů je bezpodmínečná láska a důvěra. Manželé, kteří společně následují Krista, hledají inspiraci v životech svatých. Jsou tímto životním postojem upevňováni v lásce a věrnosti. Tato věrnost není něčím co člověk spoutává, ale vyplývá z hluboké lásky. Nauka o manželské svátosti a svátostné milosti pomáhá manželům v plnění vzájemných povinností a zachování věrnosti až do posledního dne jejich společného života.⁸²

Druhá část je věnovaná aktuálním omylům v nauce církve ohledně podstaty a původu manželství. Hlavní problém vycházel z názoru, že manželství je především lidská instituce. Ohrožena je otázka potomstva, věrnosti a svátostnosti manželství. Proto církev se zásadně staví proti jakékoliv zábraně početí dítěte. Ve zvláštních případech je dovolené užívat přirozené metody (sexuální styk v neplodných dnech ženy). Encyklika odsuzuje potrat a veškeré eugenické pokusy, které vedou k selekci geneticky kvalitnějšího jedince. Stát narušuje morální principy církve tím, že připouští metody, které ohrožují živý plod v těle matky.⁸³

Dále encyklika se kriticky dotýká mimomanželských vztahů. Manželství má svoji posvátnou realitu a není možné ho brát jen jako občanskou záležitost. Katolíci jsou upozorněni na úskalí a těžkosti smíšených manželství. Problémy mohou nastat v oblasti víry katolického partnera a katolické výchovy dětí.⁸⁴ Nárůst rozvodů je projevem novopohanství. Rozvody působí zhoubně na celou rodinu a způsobují rozklad společnosti.

---

⁸¹ Srov. PIUS XI., encyklika *Casti connubii*, *O křesťanském manželství*, Olomouc 1935. čl. 11-44.

⁸² DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 132.

⁸³ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 133.

⁸⁴ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 133.

Třetí část encykliky předkládá řešení obnovy manželského života. To znamená návrat k původnímu Božímu plánu s člověkem a rodinou. Dovolit Bohu budovat duchovní život manželů. Církev má možnost katecheticky připravovat před uzavřením manželství a v průběhu života vést manželský pár. Především mnoha problémům se dá již správnou volbou životního partnera. Nedílnou pomocí na cestě životem je svátostná milost manželství, která působí až do konce života jednoho z manželů. V závěru encykliky vysloví papež Pius XI. přání, aby nauka katolické církve o manželství byla dostupná všem lidem.⁸⁵

2.8 II. vatikánský koncil

Tématu manželství v dokumentech II. vatikánského koncilu se především věnuje druhá část konstituce *Gaudium et spes*⁸⁶, která poskytuje praktické rady a úvahy v řešení naléhavých problémů dnešního manželství. Teologie tridentského koncilu používala při uzavření manželství termín manželská „dohoda“. Slovo dohoda má hlavně právní obsah, a proto je později nahrazeno výstižněji slovem „smlouva“. K tomu tento dokument uvádí: *„Důvěrné společenství života a manželské lásky, které Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi, se uskutečňují manželskou smlouvou neboli neodvolatelným osobním souhlasem. A tak lidským úkonem, jímž se manželé vzájemně sobě dávají a přijímají, vzniká i před společností stav podle Božího řádu pevný; tento posvátný svazek nezávisí na lidské libovůli, a to z ohledu na dobro manželů, potomstva i společnosti. Sám Bůh je původce manželství, které má rozličná dobra a rozličné cíle“* (GS 48).

Pro církev je rozhodující personální aspekt manželství a teologie manželství se od té doby do dnes nezměnila. V manželské smlouvě si sobě navzájem a svým budoucím dětem novomanželé předávají Boží lásku, která skrze ně dále působí na okolní svět. Text konstituce také hovoří o manželských dobrech. Primární je láska mezi mužem a ženou, dále plodnost, dar nového života. Článek 49 klade důraz na mravní hodnotu a důstojnost manželského spojení. Augustinovo pojetí erotické touhy, jakožto důsledku dědičného hříchu nahradila sexuální etika Tomáše Akvinského. Pohlavní život manželů

---

⁸⁵ Srov. PIUS XI., encyklika *Casti connubii*, *O křesťanském manželství*, Olomouc 1935. čl. 72-134; DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 134.

⁸⁶ Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě je jedním z dokumentů Druhého vatikánského koncilu. Konečná podoba vznikla 7. prosince 1965. Český překlad názvu je Radost a naděje. Používaná zkratka pro citace je GS. Tento církevní dokument je zaměřený na vztah církve k okolnímu světu.

je léčivým prostředkem proti lidské žádostivosti a je chápán jako „manželské dobro“. Autor komentáře připomíná, že v textu postrádá omluvu církve za způsobenou úzkost na svědomí lidí, kteří po staletí žili s myšlenkou, že sexuální styk v manželství je určitým způsobem „legalizovaná nemravnost“, tj. lehký hřích, který potřebuje pomyslné „odpuštění“.⁸⁷

Druhý vatikánský koncil v citlivé otázce oddělení manželského aktu od plození postoupil o krok dál, což jasně vyplývá z textu pastorální konstituce⁸⁸: „*Svou přirozenou povahou jsou manželství a manželská láska zaměřeny k plození a výchově dětí, což je vrchol a koruna manželské lásky. A tak muž a žena, kteří díky manželskému svazku „nejsou už dva, ale jedno tělo“ (Mt 19,6), prokazují si důvěrným spojením svých osob a činností vzájemnou pomoc a službu, zakoušejí smysl své jednoty a stále plněji jí dosahují. Toto důvěrné sjednocení, jakožto vzájemné darování dvou osob, a také dobro dětí vyžaduje úplnou manželskou věrnost a důrazně požaduje jejich nerozlučnou jednotu“ (GS 48).*

„*Manželství a manželská láska jsou zaměřeny svou povahou k plození a výchově potomstva. Děti jsou jistě nejvzácnější dar manželství a svým rodičům přinášejí velmi mnoho dobrého. Sám Bůh, který řekl: „Není dobré, aby člověk byl sám.“ (Gn 2,18), a který „na začátku učinil lidi jako muže a ženu“ (Mt 19,4), chtěl jim dopřát nějakou zvláštní účast na svém díle stvoření, a proto muži a ženě požehnal slovy: „Plodte a množte se.“ (Gn 1,28). Proto správné pěstování manželské lásky a celý způsob rodinného života, jenž z něho vzniká – ostatní cíle manželství se tím nechtějí snižovat – vyúsťují v pevné odhodlání manželů spolupracovat s láskou Stvořitele a Vykupitele, který skrze ně stále rozšiřuje a obohacuje svou rodinu“ (GS 50).*

Konstituce zaujímá jednoznačně kladné stanovisko k zodpovědnému plánování rodiny a následně rozvádí etická hlediska tohoto rozhodnutí.

K metodám plánovaného rodičovství se dokument nevyjadřuje, pouze odkazuje na práci papežské komise (pozn. 14 v čl. 51). Radikálně odsuzuje pouze potrat. Koncil nezapomíná, že mezi manželi mohou nastat situace, které mohou narušit harmonický manželský život, kdy okolnosti nedovolují rozšířit rodinu o další děti a s velkými obtížemi lze zachovat věrnou lásku, plnohodnotné životní společenství. Kde je intimní život přerušovaný, dochází k ohrožení věrnosti s dopadem na dobro dětí a jejich výchovu.

---

⁸⁷ PESCH, H. O., *Druhý vatikánský koncil 1962 - 1965*, Vyšehrad, Praha 1996. s. 324.

⁸⁸ PESCH, H. O., *Druhý vatikánský koncil 1962 - 1965*, Vyšehrad, Praha 1996. s. 325.

Přes chybějící přesnější výpověď k metodám plánování rodiny vyjmenovává koncil několik kritérií k utváření manželského aktu, jež nechávají otevřený prostor pro další etické diskuse v církvi: „*Nemůže být žádný rozpor mezi Boží stvořitelskou vůlí předávat život a pravou manželskou láskou; manželský akt musí odpovídat opravdové lidské důstojnosti; pohlavní založení člověka převyšuje „podivuhodným způsobem“ analogie na nižších stupních života; kritériem proto nemůže být pouze dobrý úmysl, nýbrž sama povaha lidské osoby a jejích činů.*“⁸⁹

2.9 Manželství v apoštolské adhortaci Jana Pavla II.

Familiaris consortio

Dalším významným dokumentem věnovaným manželství a rodině je apoštolská adhortace Jana Pavla II. Familiaris consortio⁹⁰, která vnáší světlo do oblasti manželství a rodiny ve vztahu k hodnotám a úkolům, které církve vidí jako podstatné pro udržení, posílení a život v pravdě, všech členů křesťanské rodiny. Církve si uvědomuje důležitost tohoto společenství, které jako první v kontaktu se světem má autenticky prezentovat život podle evangelia a z evangelia. Poznání Božího plánu je nezbytné pro povolání k manželství a co víc pro povolání rodiny ve společnosti.

Církve zná nesmírnou hodnotu manželství a rodiny, je si vědoma jak obtížnou pozici má v dnešním sekularizovaném světě. Synoda nabízí pomoc zejména mladým lidem. Odpovídá na otázky, které řeší na společné cestě životem.

První část se jmenuje „Rodina dnes – světlo a stíny“ a uvádí čtenáře do poznání situace dneška a apeluje na svědomí věřících. Druhá část „Manželství a rodina v Božím plánu“ připomíná, že člověk je obrazem Božím, velkým bohatstvím člověka je svátostnost manželství a děti, které jsou velmi cennou hodnotou manželství. Třetí část s názvem „Úkoly křesťanské rodiny“ směřují k přijetí účasti rodiny na životě společnosti a poslání církve. Čtvrtá část pak v kapitole „Pastorace rodin ve svízelných situacích“ se zvláště zabývá skutečností rozvedených manželství.⁹¹

---

⁸⁹ PESCH, H. O., *Druhý vatikánský koncil 1962 - 1965*, Vyšehrad, Praha 1996. s. 326.

⁹⁰ Apoštolská adhortace Jana Pavla II. Familiaris consortio, reaguje na biskupskou synodu, která se konala od 26. září do 28. října 1980 v Římě. Dokument je zaměřený na postavení, úkoly, ochranu a pastorační křesťanské rodiny v dnešní době.

⁹¹ DOLISTA, J., *Naděje vložena do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 158.

Jan Pavel II. v čl. 12 předkládá definici manželství a ta zní takto: „*Společenství lásky mezi Bohem a lidmi, základní obsah Zjevení a zkušenosti víry Izraele, je významným způsobem vyjádřeno manželským svazkem mezi mužem a ženou. Proto také hlavní výrok Zjevení: "Bůh miluje svůj lid" je vysloven i v živých a konkrétních slovech, kterými si muž a žena projevují svou manželskou lásku. Jejich pouto lásky je obrazem a znamením smlouvy Boha s jeho lidem.*“⁹²

Novost teologie manželství Jana Pavla II. spočívá v pojetí teologicko-antropologickém. Papež učí, že základním povoláním člověka je povolání k životu lásky.⁹³

Nauku Jana Pavla II. předloženou v jeho adhortaci *Familiaris consortio* lze shrnout následovně: „Jde o pozitivní obranu manželství a rodiny z pozice antropologické, biblické, teologické, navíc z pozice obrany základních lidských práv.“⁹⁴

2.10 Manželství v Kodexu kanonického práva

Kanonické právo chápe manželství především jako smlouva a používá výraz „*contractus*“, kde je souhlas vyjádřený navenek. Souhlas dávají dvě strany a předmětem souhlasu je ta stejná věc. Smluvními stranami jsou muž a žena, předmětem smlouvy je manželství, které vzniká projevením souhlasu.⁹⁵

Kodex kanonického práva v kán. 1055 definuje manželství jako svazek, ve kterém muž a žena vytváří nejnvtitnější společenství na celý život⁹⁶. Svoji přirozenou povahou je zaměřené na prospěch manželů, plzení a výchovu dětí. U pokřtěných manželů je manželství povýšeno Ježíšem Kristem na svátost. A v následujícím kánonu mluví o vlastnostech manželství: Podstatné vlastnosti manželství jsou jednota a nerozlučitelnost, které nabývají v manželství skrze svátost mimořádné pevnosti (kán. 1056).

---

⁹² JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 12.

⁹³ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 160.

⁹⁴ DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994. s. 162.

⁹⁵ Srov. DUDA, J., *Katolické manželské právo*, Spišská Kapitula 1996, s. 15.

⁹⁶ Srov. *Kodex kanonického práva*, Zvon, Praha 1994.

3 Základní a podstatné prvky manželství

Manželství je především přirozená realita, neboli realita, která je postavena na přirozené struktuře člověka. Toto vyjádření je v souladu s naukou církve a stejným způsobem je deklaruje Charta práv rodiny⁹⁷, kde se hned v úvodu píše: „Manželství je přirozená instituce, jíž je výlučně svěřeno poslání předávání života.“ Podobně učí II. vatikánský koncil v konstituci *Gaudium et spes* v čl. 48, že „manželství Stvořitel založil a vybavil vlastními zákonitostmi“. Stvořitel ustanovil manželství tehdy, když stvořil člověka jako muže a ženu. Boží zákony, týkající se manželství, jsou vepsané do přirozenosti člověka.⁹⁸

K přirozené struktuře manželství patří i podstatné vlastnosti manželství. Jak již bylo řečeno, Stvořitel manželství vybavil vlastními zákonitostmi (srov. GS 48) a tyto zákonitosti, neboli zákony, jsou v prospěch manželství, patří k přirozené povaze manželství. „*K nim patří zákon jednoty a zákon nerozlučitelnosti, které z Božího ustanovení poukazují na to, jak má vypadat konkrétní „tvář“ manželského života a manželské lásky. Kodex kanonického práva je v kán. 1056 kvalifikuje jako podstatné vlastnosti manželství.*“⁹⁹

Jednota a nerozlučitelnost patří k podstatě, tj. jsou podstatné. Netvoří konstituční prvek podstaty manželství, ale formu existence manželství. Jinak řečeno, jsou to vlastnosti, které vyplývají z podstaty manželství, neboli manželství ze své podstaty musí existovat tak, jak je determinují podstatné vlastnosti, ne jinak. Jednota a nerozlučitelnost jsou vnější „tváří“ manželství.¹⁰⁰

„*Spojením manželů se uskutečňuje dvojitý cíl manželství: blaho samých manželů a předávání života. Tyto dva významy nebo hodnoty manželství se nesmí oddělovat, aniž by negativně ovlivňovaly duchovní život dvojice a neohrozily blaho manželství a budoucnost rodiny. Z manželské lásky muže a ženy tak vyplývají dva požadavky: totiž požadavek věrnosti a plodnosti.*“¹⁰¹

---

⁹⁷ Charta práv rodiny, <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1990-5/Charta-prav-rodiny.html>

⁹⁸ Srov. DUDA, J., *Katolické manželské právo*, Spišská Kapitula 1996. s. 18.

⁹⁹ DUDA, J., *Katolické manželské právo*, Spišská Kapitula 1996. s. 18.

¹⁰⁰ Srov. DUDA, J., *Katolické manželské právo*, Spišská Kapitula 1996. s. 19.

¹⁰¹ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2363.

3.1 Jednota manželství

„Podstatné vlastnosti křesťanského manželství jsou jednota, nerozlučnost a svátostnost, spojené s nadpřirozeným posláním a svatou láskou.“¹⁰² Jednota (unitas) znamená, že jeden muž si bere za manželku jednu ženu a naopak, že jedna žena si bere za manžela jednoho muže, čímž jsou vyloučeny všechny druhy polygamie. Opakem monogamie je polygamie (jeden muž má vícero žen) a polyandrie (jedna žena má vícero mužů).

Nežádoucím jevem ve vztahu muže a ženy je polygamie (mnohoženství¹⁰³ či mnohomužství). Jako taková je v přímém rozporu s křesťanským pojetím manželství, protože popírá Boží plán s člověkem, popsany již v prvních kapitolách Písma. Láska mezi manželi je nenahraditelná, jedinečná a výlučná. Bůh nedělá rozdíl mezi důstojností ženy a muže. Jan Pavel II. to potvrzuje slovy: „*Jednota manželství, kterou Pán potvrdil, se taky jasně projevuje stejnou osobní důstojností ženy i muže, kterou je třeba uznávat ve vzájemné a plné lásce.*“¹⁰⁴

Výrazem jednoty manželství je i věrnost, která „vyjadřuje stálost při dodržování daného slova. Bůh je věrný. Svátost manželství umožňuje muži i ženě vstoupit do věrnosti Krista jeho církvi. Tomuto tajemství vydávají před světem svědectví manželskou čistotou.“ Svatý Jan Zlatoústý navrhuje mladým manželům, aby ke svým manželkám hovořili takto: „*Vzal jsem tě do své náruče, miluji tě, jsi mi dražší než můj život. Vždyť současná existence je jen vánek, a má nejživější touha je prožít jej s tebou tak, abych měl jistotu, že nebudeme odloučeni v oné budoucí... Kladu lásku k tobě nade vše a nic by mě netrápilo víc, než kdybich s tebou nebyl vždycky zajedno.*“¹⁰⁵

3.1.1 Jednota v manželském vztahu

Bůh stvořil Adama a posléze z něj oddělil Evu. Později jsou tyto lidi spojeni na základě typicky křesťanského principu lásky. Stvořením ženy, která je očividným protikladem

---

¹⁰² TONDRA, F. *Morální teologie, II. část, Příkázání*. Kněžský seminář biskupa Jána Vojtašáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 1996. s. 58.

¹⁰³ Mnohoženství je v rozporu s mravním zákonem. Radikálně odporuje manželskému společenství; „přímo popírá Boží plán, jaký byl zjeven na počátku. Neboť odporuje stejné osobní důstojnosti muže a ženy, kteří se v manželství jeden druhému darují s láskou, jež je úplná, a tím samým jediná a výlučná“. Křesťan, který předtím žil v mnohoženství, má kvůli spravedlnosti závažnou povinnost respektovat závazky, které na sebe vzal vůči oněm ženám, které byly jeho manželkami, a vůči svým dětem. *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2387.

¹⁰⁴ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 19

¹⁰⁵ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2365.

muže ve skutečnosti Bůh ustanovuje novou jednotu na nové, mnohem hlubší bázi „Manželství“. Muž a žena se sjednocují a jsou jedním tělem. Síla jednoty má tvořivý charakter. Plodem jednoty mezi mužem a ženou jsou děti, další potomstvo. Dochází k naplnění Božího plánu s rodinou.¹⁰⁶ Manželství a rodina, která z něj vyrůstá je místo, kde přijímáme někoho „jiného“. Tomáš Špidlík cituje J. P. Sartre: „Ti jiní, to je pravé peklo.“ Pro lidskou sobeckost, kamenem úrazu. Muž a žena jsou odlišní na všech možných úrovních. Nejsou si podobní fyziologicky ani psychologicky. Tyto rozdílnosti člověk dovede překonat jedinou silou a tou je láska. Láska, která odráží Nesvětější Trojici na zemi. Vstoupit do tajemství lásky znamená zemřít sám sobě. Bez této pomyslné smrti, člověk nemůže nikdy dospět k jednotě.

„A budou ti dva jedno tělo, takže již nejsou dva, ale jeden“ (Mk 10-8). Jednota v manželství je demonstrována vzájemným a úplným sebeodevzdáním se manželů a bezpodmínečnou věrností až do konce života. Muž a žena se navzájem doplňují a potřebují. Vzájemné darování se v sexuální oblasti, jako součást lidské potřeby, Pan Ježíš očisťuje a posvěcuje svátostí manželství. Při svátostném uzavření manželství dochází k vylití Ducha svatého na vzniklé společenství manželů. *„Dar Ducha je pro křesťanské manžele životním příkazem a zároveň pobídkou, aby denně spolu ve všech rovinách postupovali ke stále plnějšímu sjednocení - k sjednocení těl, povah, srdcí, myšlenek, vůle, duší.“¹⁰⁷*

Manželská láska je svatá a tvůrčí. Růst lásky můžeme přirovnat k růstu zjevení v Písmu. Sledujeme stálý přerod z materiálního k duchovnímu. Tak by tomu mělo být i v manželství. Na počátku jsou lidé k sobě přitahováni skrze smysly. Následuje splynutí tělesné a duchovní. Pomalu se rozvíjí opravdové přátelství, které se čím dál víc stává duchovní. Tělesná stránka člověka přestává mít takovou důležitost jako na počátku. Duchovní rozměr roste a vrůstá do věčnosti, kde dosáhne svého naplnění. Manželství bude mít výlučně duchovní obsah, otevřený Boží lásce.¹⁰⁸

„Po vzkříšení se lidé nežení ani nevdávají, ale jsou jako nebeští andělé“ (Mt 22,30). Ježíš Kristus ukazuje na konečný cíl a význam manželské svátosti.

„Radujme se a jásejme a vzdějme mu chválu; přišel den svatby Beránkovy, jeho choť se připravila a byl jí dán zářivě čistý kment, aby se jím oděla“ (Zj 19,7-8). V nebi budeme

---

¹⁰⁶ ŠPIDLÍK, T., *O povolání*, Olomouc 2011. s. 61.

¹⁰⁷ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 19.

¹⁰⁸ ŠPIDLÍK, T., *O povolání*, Olomouc 2011. s. 62.

navždy slavit „svatbu Beránkovu“, sňatek Krista a církve. Nejnítěnější touha člověka je žít ve věčné blaženosti „manželské“ intimity se samotným Bohem. Jakékoliv krásné manželství zde na zemi je pouhou ochutnávkou toho co přijde. Velmi jednoduše řečeno je pozemské manželství příprava na manželství v nebi.

Budeme se svým manželem, manželkou také v nebi? Určitě ano. Pokud oba přijmeme Kristovu nabídku k sňatku a budeme mu v tomto životě, zde na zemi zachovávat věrnost a lásku. Každý člověk, který přijme pozvánku na nebeskou hostinu, bude ve skutečnosti se všemi ostatními v tom nejnítěnější vztahu, jakého lze dosáhnout. Tomu se říká „společenství svatých.“ Hřích, který bránil jednotě v nebi není.

„Nyní vidíme jako v zrcadle, jen v hádance, potom však uzříme tváří v tvář. Nyní poznávám částečně, ale potom poznám plně, jako Bůh zná mne“ (1K 13,12). Jako nevěsta Kristova, budeme žít v extatickém stavu dokonalé jednoty s Bohem. Budeme Ježíše Krista vidět a poznávat autenticky, tváří v tvář.¹⁰⁹

3.1.2 Jednota v důstojnosti manželů

„Muž a žena byli stvořeni Bohem ve stejné důstojnosti jako lidské osoby a zároveň se vzájemně doplňují jako muž a žena. Bůh je chtěl jednoho pro druhého, pro osobní společenství. Zároveň jsou povoláni k tomu, aby předávali lidský život, tím, že v manželství vytvoří „jedno tělo“(Gen 24) a ovládnou zemi jako „správcové“ Boha.“¹¹⁰

Lidé, kteří přistupují k manželství pouze jako instituci mezilidských vztahů, často těžko hledají sílu čelit vzniklým problémům, rodinu budovat a chránit, a to zejména v dnešní složité době. Manželství a rodina je zakořeněna v Bohu a takto je máme chápat a přijímat. Bůh, víra a poslušnost Jeho ustanovení, tvoří pevný základ v budování mezilidských vztahů, včetně manželství.

3.2 Nerozlučitelnost manželství

Znakem manželského společenství je nejen jeho jednota, ale i jeho nerozlučitelnost. Jde o důvěrnou jednotu dvou osob, ve které se sobě navzájem odevzdávají a myslí na dobro dětí. Věrnost je tak podmínkou jejich nerozlučité jednoty.

¹⁰⁹ WEST, Ch., *Dobrá zpráva o sexu a manželství*, Paulínky, Praha 2010. s. 77 .

¹¹⁰ *Kompendium katechismu katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006. s. 9.

Nerozlučitelnost (indissolubilitas) znamená, že manželství trvá od platného uzavření, kanonickou formou až do smrti jednoho z manželů nebo zrušení manželství podle právních norem.¹¹¹ Jednota nerozlučitelnost je zakotvena v antropologické podstatě manželství. Nespočívá ve svátostnosti manželského svazku, ale je dána aktem ve kterém se novomanželé navzájem dávají a přijímají na základě svobodného rozhodnutí. Člověk už nepatří sám sobě, ale tomu druhému. Manželská jednota a nerozlučitelnost má svůj původ v řádu stvoření. „*Proto opustí muž otce i matku a připojí se k své manželce, a budou ti dva jedno tělo. Je to velké tajemství, které vztahují na Krista a na církev*“ (Ef 5,31-32). Apoštol Pavel v listě Efezkým cituje verše z knihy Genesis (Gn 2,24).¹¹²

Povinností církve je učením silně zdůrazňovat nerozlučitelnost manželství. Pro ty, kteří si myslí, že je těžké nebo dokonce nemožné prožít život ve věrném manželském svazku a těm, kteří nerespektují manželství jako svazek věrnosti na celý život, musí církev předávat radostné poselství o nerozlučitelnosti manželství. Manželství má svůj základ a sílu v Ježíši Kristu.

Nerozlučitelnost manželství má kořeny v osobním sebeodevzdání manželů. Dbá na dobro dětí, sleduje Boží plán pro člověka, který Bůh oznámil ve zjevení: „*Bůh chce a daruje nerozlučitelnost manželství jako plod, znamení a požadavek absolutně věrné lásky, s jakou Bůh vychází vstříc člověku a Kristus církvi.*“¹¹³

Opakem nerozlučitelnosti manželství je rozvod, neboli rozluka. Rozluka je těžké provinění proti přirozenému zákonu. Osobuje si právo zrušit smlouvu, kterou manželé svobodně uzavřeli, že budou žít jeden s druhým až do smrti. Rozluka uráží smlouvu spásy, jejímž svátostným znamením je manželství. Uzavření nového sňatku, i když je uznáván občanským zákonem, zvětšuje závažnost porušení; manžel nebo manželka, kteří znovu uzavřeli sňatek, žijí tak ve stavu veřejného a trvalého cizoložství: „*Jestliže se manžel po odloučení od vlastní manželky spojí s jinou ženou, je sám cizoložníkem, protože dává takové ženě páchat cizoložství; a žena, která s ním bydlí, je cizoložnice, protože k sobě přivábila manžela jiné.*“¹¹⁴ A dále katechismus pokračuje: Nemravná povaha rozluky vyplývá i z nepořádku, který vnáší do rodiny a do společnosti. Takový nepořádek působí vážné škody; manželovi (manželce), který byl opuštěn(a); dětem,

---

¹¹¹ KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006. s. 37.

¹¹² KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997, s. 40.

¹¹³ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996 čl. 20.

¹¹⁴ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2384.

zraněným odloučením rodičů a často jimi přetahovaným; společnosti, pro kterou je svými nakažlivými účinky opravdovou sociální ranou.¹¹⁵

Církev s lítostí konstatuje, že většina z rozvedených křesťanů znovu uzavírá nový sňatek. Její úkol je vést všechny lidi ke spáse a nemůže se otočit zády k těm, kteří vstoupili do nového svazku, ačkoli již byli jednou vázáni s partnerem manželskou smlouvou, která je nezrušitelná, bez ohledu na to, že manželství opustili. Duchovní si uvědomují, že v manželském životě mohou nastat různé situace a s tím souvisí i konečné řešení manželů. Je rozdíl mezi záměrným rozvrácením manželství a nespravedlivým opuštěním rodiny včetně dětí. Ke každému jednotlivému případu se musí přistupovat individuálně.¹¹⁶ Kněží a společenstvím věřících mají rozvedeným lidem s láskou pomáhat, protože většinou je jejich bolest o to silnější, že se cítí z církve vyčlenění. Nezřídka mají pocit viny, fatálního selhání. Pastorační péče rozvedených má být povzbuzením k modlitbě, četbě Písma a účasti na mši svaté, skrze kterou jsou jejich životy nadále posvěcovány a proměňovány podle Kristovy vůle. Věřící má možnost pokání, přijmout milost k obnově mysli a svého ducha. Církev má z takového člověka radost, avšak ho nikdy nemůže připustit k eucharistii a tím popřít pravdy obsažené v Písmu svatém. Svátost smíření, může být udělena pouze těm, kdo litují, že porušili manželskou smlouvu, kterou uzavřeli před Bohem a jsou rozhodnuti žít v sexuální abstinenci. *„Tímto počínáním vyznává církev svou věrnost ke Kristu a k jeho pravdě. Zároveň se chová mateřsky k těmto svým dětem, především k těm, které byly bez vlastní viny opuštěny zákonitým manželem.“*¹¹⁷

3.3 Svátostná podstata manželství

Manželství nám nauka církve prezentuje rovněž jako svátost. V kán. 1055 § 1 čteme: „Manželský svazek ... je mezi pokřtěnými povýšen Ježíšem Kristem na svátost“. A dále v § 2 je řečeno: „Mezi pokřtěnými nemůže být platná manželská smlouva, která by nebyla svátostí“. Tato nauka církve vychází z florentského a tridentského koncilu. Učení ustanovuje, že svátostí je pouze manželství mezi pokřtěnými manželi. Svátostí manželství není manželství uzavřené mezi nepokřtěnými, nebo manželství mezi

¹¹⁵ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2385.

¹¹⁶ Srov. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 84.

¹¹⁷ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 84. Srov. *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2386.

pokřtěnou a nepokřtěnou stranou. Svátost manželství je vázána na křest, a to nejenom na křest v katolické církvi. Proto i mimo katolickou církev může existovat svátost manželství v případě, že jsou obě dvě strany pokřtěné. Aby se platně uzavřené manželství nepokřtěných nebo manželství mezi nepokřtěnou a pokřtěnou stranou stalo svátostí, je křest bezpodmínečný.¹¹⁸

Při svátosti manželství dochází skrze Ježíše Krista k obnovení srdce muže a ženy. Stvořitel daruje novomanželům „nové srdce“ schopné překonávat úskalí života a také mohou mít spoluúčast na dokonalé lásce Krista, který je ztělesněním nové a věčné smlouvy Boha s člověkem. Pán je „věrný svědek“ a „ano“ je zaslíbení bezpodmínečné lásky Boha k lidem. Křesťanští manželé se podílí na „neodvolatelné nerozlučitelnosti“. Tatáž spojuje Ježíše Krista s jeho snoubenkou církví, kterou miloval až do krajnosti. Svátost manželská je pro manžele povoláním i přikázáním. Překonat těžkosti a zkoušky, zůstat si vždy věrní znamená zachovat poslušnost a vůli Pána. „Co Bůh spojil, ať člověk nerozlučuje.“

Svědectví života ve vzájemné věrnosti je jedna z nejdůležitějších úloh křesťanského manželství. „*Proto zároveň se spolubratry, kteří se zúčastnili biskupské synody, chválím a povzbuzuji ony nespočetné manželské dvojice, které i za značných obtíží zachovávají a rozvíjejí hodnotu nerozlučitelnosti. Tak plní prostě a odvážně svěřený jim úkol – být ve světě „znamením“ – malým, ale cenným znamením, které je mnohdy vystaveno zkoušce, a přece je stále znovu obnovováno – znamením neochvějné věrnosti, s jakou Bůh miluje v Ježíši Kristu všechny lidi a každého člověka.*“¹¹⁹

Teologové raného středověku posunuli pojetí manželství do negativní polohy. Prohlašovali, že manželství je lék proti lidské žádostivosti. Od této teze se církev již dávno distancovala. Zároveň by bylo vhodné poznamenat, že slovo konkupiscence, překládané jako žádostivost, neznamena pohlavní smyslovost, ale vnitřní rozháranost a desintegraci člověka, kterou způsobuje hřích. Desintegraci člověka léčí a osvobozuje svátost manželství. Jedná se o vysvobození z „mocnosti“ „těla a krve“.¹²⁰ Člověk má svým tělem sloužit a oslavovat Boha. Podle Nového zákona jsou všichni křesťané posvěceni, pozdviženi do Boží svatosti a je jim dán podíl na Kristově spasitelské službě. Posvěcení v sobě zahrnuje dva prvky. Přijetí povolání, služby Bohu, stát se součástí

¹¹⁸ DUDA, J., *Katolické manželské právo*, Spišská Kapitula 1996. s. 25.

¹¹⁹ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 34.

¹²⁰ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 34.

Pánova stvořitelského a spasitelského díla. Dále uschopnění k této službě skrze milost posvěcující. Podle II. vatikánského koncilu se tímto stává manželství a rodina „*domáci cirkvi*“.¹²¹ Manželům náleží charismata, t.j. povolání k růstu a budování církve, výchově dětí, službě ostatním křesťanům. Vnitřní spojení manželství s církví se naplňuje uzavřením sňatku a má také svoji formální část. Dekret tridentského koncilu Tametsi hovoří o liturgické formě církevního shromáždění, při kterém snoubenci uzavírají manželství v přítomnosti kněze a dvou svědků. Udělovateli svátosti jsou snoubenci. Kněz přijímá slib manželů, klade otázky, doprovází obřad Božím slovem, modlitbou a v závěru žehná novomanželům.

Manželství je eschatologickým znamením naděje, očekávání svatební oslavy na konci věků (srov. Mk 2,19; Mt 22,1-14; 25,1-13; a.j.). Spojením a smířením lidstva, které se již dnes naplňuje v manželském svazku.¹²²

3.4 Manželství jako smlouva

Manželství je posvátná smlouva. Je zrcadlem Stvořitelovy smlouvy se svým lidem, výzvou pro muže a ženu k podílu na svobodné, bezpodmínečné, věrné a plodné Boží lásce.¹²³

3.4.1 Podmínky uzavření manželství

Manželství je smlouva, kterou mezi sebou uzavírají muž a žena. Ani jeden z nich nesmí být vázaný platným manželským sňatkem. Snoubenci chápou svazek jako nerozlučitelný a rozhodli se pro něj o svobodně. V případě porušení svobody rozhodnutí (nátlakem, donucením) je manželství prohlášeno za neplatné.¹²⁴ Manželství má specifický cíl. Dosažení dobra manželů, zplodění a výchovu dětí. Jiná situace nastane, pokud později nemohou mít děti (v ČR je asi 20% manželství neplodných). Věrnost až do smrti si snoubenci slibují v den sňatku a znamená dodržet navzájem si dané slovo.¹²⁵

---

¹²¹ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 35.

¹²² KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997. s. 38.

¹²³ WEST, Ch., *Dobrá zpráva o sexu a manželství*, Paulínky, Praha 2010. s. 56.

¹²⁴ GIGLIONI, P., *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 165.

¹²⁵ OPATRŇY, A., *Příprava na manželství*, Praha 1997. s. 9.

3.4.2 Manželský slib

Manželský slib je pro uzavření manželství klíčový. Důležitost manželského slibu byla uznána již v antice římským právem a ve středověku ji církev přebírá do kanonického práva. Z tohoto pohledu „manželství nevzniká, když muž a žena začnou spolu žít sexuálním životem, nebo když se jim narodí dítě, ale vzniká tehdy, když prostřednictvím manželského slibu muž a žena uzavřou manželství.“¹²⁶ Manželský slib nemůže nahradit žádná autorita a z hlediska práva je právním jednáním s možnými právními důsledky.¹²⁷

Manželský slib, kterým se odevzdává muž ženě a žena muži je Smlouva navěky platná a neporušitelná.

„Já, ...,
odevzdávám se tobě...,
a přijímám tě za manželku / manžela.
Slibuji, že ti zachovám
lásku, úctu a věrnost,
že tě nikdy neopustím
a že s tebou ponesu
všechno dobré i zlé až do smrti.
K tomu ať mi pomáhá Bůh.
Amen.“¹²⁸

Manželská smlouva mezi pokřtěnými snoubenci je velkým aktem již ve své podstatě, ale nad to ji Ježíš Kristus povýšil a daroval důstojnost svátosti. Obsahuje snoubeneckou lásku Kristovu a je obohacována a chráněna Jeho výkupnou silou. Milost svátosti plyne od Spasitelova kříže, uvádí snoubence do nového života v Božím království. Řádně uzavřené manželství je reálným symbolem nové a věčné smlouvy, která je zpečetěna Kristovou krví.¹²⁹ Duch svatý, darovaný Bohem, vlévá do srdce manželů lásku, obnovuje jejich duši k schopnosti vzájemně se milovat způsobem, jakým nás miluje Kristus. Křesťanští manželé mohou čerpat nerozlučitelnou lásku, sílu, oddanost a důstojnost od věčného zdroje, Boží lásky. Tímto se propojí hodnoty Božské

¹²⁶ KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006. s. 39.

¹²⁷ KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006. s. 39.

¹²⁸ *Svatební obřady*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007. s. 25.

¹²⁹ GIGLIONI, P., *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 158.

s lidskými. Společná cesta životem ve všech svých radostech a zkouškách má schopnost nést ovoce duševní a tělesné věrnosti.¹³⁰

Předobraz smluvní věrnosti Nového zákona můžeme číst v knihách Starého zákona. „*Zasnoubím si tě navěky, zasnoubím si tě spravedlností a právem, milosrdenstvím a slitováním, zasnoubím si tě věrností a poznáš Hospodina*“ (Oz 2,21-22). „*Toto praví Hospodin: „Odpovím ti v čase přízně, pomohu ti v den spásy, budu tě opatrovat, dám tě za smlouvu lidu, abys pozvedl zemi a zpusťšená dědictví vrátil*“ (Iz 49,8). Manželství je spojené smluvním poutem stejným způsobem jako Bůh se svým lidem. Bůh vstupuje s člověkem do smlouvy. Zaslibuje pomoc a ochranu.¹³¹

3.5 Nesvátostné svazky

Jan Pavel II. v apoštolské adhortaci *Familiaris consortio* se věnuje i problémům mezilidských vztahů, zvláště těch manželů, kteří žijí ve volném spojení muže a ženy a nebo kterým manželství ztroskotalo¹³².

3.5.1 Manželství na zkoušku

Manželství na zkoušku se stalo fenoménem zejména u mladých lidí žijících na přelomu 20. a 21. století. Jde „dočasný konkubinát“, ve kterém si partneři ověřují svoji schopnost žít v manželství. Po jeho pravých příčinách bychom museli pátrat v oborech sociologie a psychologie. Je bezesporu, že takovým chováním dochází k trvalé deformaci lidské osobnosti. Bůh takovým způsobem nikdy nejednal a nejedná. Ježíš Kristus nepřišel na zem „na zkoušku“, ale vytváří trvalé skutečnosti. Člověk je pak schopný v síle Ducha svatého udělat taková rozhodnutí a převzít za ně odpovědnost, které si nikdy před tím nemohl vyzkoušet. Manželství na zkoušku je spojeno se sexuálním životem partnerů a takové spojení nemá ráz „integrální odevzdanosti“, podle Kristova způsobu jednání. „*Sebeovládání, které vyžaduje předmanželská zdrženlivost, je součástí daru sebe sama pro druhého podle Božího řádu daného pro dobro člověka.*“¹³³

¹³⁰ GIGLIONI, P., *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 160.

¹³¹ GIGLIONI, P., *Svátosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 158.

¹³² Srov. JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 80 - 84.

¹³³ NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2006. s. 40.

Křesťanské manželství je reálným symbolem jednoty mezi Kristem a jeho církví. Tato jednota není „na zkoušku“, ale znamená věčnou věrnost. Proto má manželství křesťanů nerozlučitelný charakter.¹³⁴ Církev má nenávidět hřích, ale milovat hříšníka. Mladí lidé potřebují povzbuzení pomoc a respekt ze strany církve, ale také láskyplné napomenutí před hříchem, jehož důsledky si v celé šíři a dosahu zatím neuvědomují.¹³⁵

V současné době si mnozí lidé, mají-li v úmyslu oženit se nebo vdát, dělají nárok na jakési „právo na zkoušku“. Ať jsou úmysly těch, kteří se oddávají předčasným pohlavním stykům, sebepevnější, takové styky „neumožňují zabezpečit ve své upřímnosti a věrnosti mezosobní vztah mezi mužem a ženou a zvláště chránit jej před rozmary a vrtochy“. Tělesné spojení je mravně oprávněné pouze tehdy, když muž a žena vytvoří definitivní společenství života. Lidská láska nepřipouští „zkoušku“. Vyžaduje, aby se osoby sobě navzájem dávaly bezvýhradně a definitivně.¹³⁶

3.5.2 Volné spojení

Volné spojení je relativně trvalé společenství muže a ženy bez sňatku. Na rozdíl od manželství na zkoušku má charakter trvalosti. Důvody které vedou nebo dokonce nutí partnery žít tímto způsobem jsou obvykle slabé sociální a ekonomické podmínky. V některých případech to mohou být kulturní nebo náboženské překážky spojené s regulérním manželstvím. Velkou úlohu by v tomto případě mohla sehrát prorodinná politika státu a celková popularizace manželství a rodiny. Dále takto žijí lidé, kteří se obávají nebo nejsou schopni udělat celoživotní rozhodnutí.¹³⁷ Na posledním místě jsou i tací, kteří neuznávají nebo pohrdají manželstvím jako institucí společensko-politického řádu.¹³⁸ Důležitou roli hraje prevence. Výchova k odpovědnosti, věrnosti, povzbuzování a podpora svobodného rozhodování. Poznání významu manželství v kontextu s Boží vůlí pro člověka.¹³⁹

---

¹³⁴ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996. čl. 80.

¹³⁵ NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2006. s. 40.

¹³⁶ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2391.

¹³⁷ NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2006. s. 40.

¹³⁸ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996. čl. 81.

¹³⁹ NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2006. s. 41.

Katechismus katolické církve se k této problematice vyjádřuje takto: „Když muž a žena odmítají dát právní a veřejnou formu svazku, který zahrnuje pohlavní intimnosti, jde o volnou lásku. Výraz „volná láska“ je klamný: jaký smysl může mít spojení lásky, v němž se osoby navzájem k ničemu nezavazují a projevují tak nedostatek důvěry k druhému, k sobě samému nebo k budoucnosti? Výraz „volná láska“ pokrývá rozmanité situace: konkubinát (nemanželské soužití), odmítání manželství jako takového, neschopnost dlouhodobě se zavázat. Všechny tyto situace jsou urážkou manželství; ničí samotnou ideu rodiny; oslabují smysl pro věrnost. Odporují mravnímu zákonu: pohlavní styk má své výlučné místo v manželství; mimo ně je to vždy těžký hřích a připravuje člověka o možnost přijímat svátosti.¹⁴⁰

3.5.3 Katolíci spojení pouze občanským sňatkem

Narůstá počet křesťanů, kteří z praktického nebo ideologického důvodu volí pouze občanský sňatek a církevní formu uzavření manželství odkládají nebo přímo odmítají. Taková manželství neposuzujeme jako volná spojení, protože občanští manželé jsou schopni převzít jeden za druhého odpovědnost, alespoň právní a oficiálně vstoupit do trvalého svazku. Přesto je pouze státem uzavřené manželství pro církev nepřijatelné.¹⁴¹ Důvody proč se lidé sezdávají pouze na státním úřadě jsou různé. Velmi často žijí dlouhou dobu mimo společenství církve a necítí potřebu uzavřít manželství před Bohem. Někdy jsou to osobní negativní zkušenosti s duchovními nebo laiky. Další důvod může být Kristem a církví ustanovená jednota a nerozlučitelnost spojená s plozením dětí. Občanský sňatek se v tomto případě zdá být daleko jednodušší a jeho zrušení nekomplikované. Mladé manžele je třeba vyučovat a povzbudit, že na dobré, ale také ty zlé chvíle v manželství, které je platně uzavřené před Bohem už nikdy nebudou sami. Je to Bůh který jim poskytne ochranu, dá radost, sílu a moudrost žít spokojený a naplněný život. Církev tyto manželské páry miluje a také se snaží pochopit důvody, pro které manželství kanonickou formou neuzavřeli, ale přesto je nemůže připustit ke svátostem.¹⁴²

---

¹⁴⁰ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2390.

¹⁴¹ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996. čl. 82.

¹⁴² NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2006. s. 41.

Těm, kteří neuzavřeli nové manželství po ztroskotání jejich manželského vztahu píše Jan Pavel II.: „*Je důležité, aby došli uznání ti z manželů, kteří posílení vírou a nadějí nenavázali druhý vztah, když je partner opustil. Takoví lidé jsou svědectvím opravdové věrnosti. Věrnosti, kterou svět potřebuje vidět. Potřebují povzbuzení a pomoc duchovních a věřících v církvi.*“¹⁴³

3.6 Cíle manželství

Pokud se chceme vyhnout nedorozumění a mylným názorům, je potřebné rozlišovat mezi manželstvím jako celkem a úkoly manželského života, zaměřenými na své cíle. Manželství existuje především pro manžele, kteří jsou v něm spojeni v lásce, ale je důležité i pro společnost, stát i církve.¹⁴⁴

Cíle manželství jsou formulovány v textu Kodexu kanonického práva v kán. 1055. Cíle jsou úlohy, ke kterým je manželství nasměrováno ze svého ustanovení jako „institutum naturae“. Cílů je více, ale dají se shrnout do formulace, jak je předkládá již zmíněný kánon 1055. Nejprve dobro manželů a následně plození dětí. Hierarchie mezi jednotlivými cíli není ustanovená.¹⁴⁵ Absence některého z definovaných požadavků může končit až neplatným manželstvím. Muž i žena musí být schopní žít sexuálním manželským životem, který je podstatný pro plození dětí. Ve věci manželského dobra je nutné, aby manželé dostatečně užívali rozum k pochopení práv a povinností manželů, byli psychicky stabilní a schopní trvale žít ve vzájemném vztahu. Oba dva cíle manželství jsou bezpodmínečné k platnému uzavření manželství.¹⁴⁶

Sexualita určená výhradně manželskému páru, není pouze biologickou potřebou, ale sahá až do nitra člověka. Je vyvrcholením láskyplného vztahu mezi mužem a ženou, ke kterému se manželé bezvýhradně zavazují. Vznik nového života je Božím darem milujícím se manželům. Dítě pro svůj harmonický rozvoj nutně potřebuje rodinu s pevným a trvalým vztahem obou rodičů. Manželství je Bohem chtěné společenství lásky mezi mužem a ženou, ve kterém se muž a žena navzájem darují. K tomuto sebeodevzdání dochází na základě vědomého a svobodného rozhodnutí obou partnerů. „*Manželství jako instituce není ani neoprávněný zásah společnosti nebo autority, ani*

¹⁴³ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996 čl. 34.

¹⁴⁴ Srov. GÜNTHER, A., *Morálna teológia III/a. Vzťahy kresťana k Bohu*. Trnava 1996. s. 179-180.

¹⁴⁵ KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006. s. 34.

¹⁴⁶ KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006. s. 35.

*nějaká forma, uložená zvenčí. Nýbrž je to vnitřní nezbytnost samotné manželské smlouvy lásky, která se tímto způsobem projevuje navenek jako něco jedinečného a vylučného, aby se tak plně uskutečnila věrnost k plánu Boha, stvořitele. Taková věrnost naprosto neomezuje svobodu osoby, nýbrž ji chrání před každým subjektivismem a relativismem a ponechává jí účast na tvůrčí moudrosti Boží.*¹⁴⁷

Výchova dětí je důležitá pro další generace a věnuje ji pozornost i Deklarace o křesťanské výchově *Gravissimum educationis*, kde se v čl. 3 píše: „*Rodiče dali dětem život, a proto mají právo a povinnost děti vychovávat*“. Co se týká výchovy a vzdělávání je matka a otec první přirozenou autoritou v životě dítěte a jejich úloha při formování osobnosti mladého člověka je nezastupitelná. Křesťanští rodiče mají vytvářet klidné a láskyplné rodinné prostředí, příznivé pro zdravý biologický, sociální a náboženský rozvoj dítěte.¹⁴⁸ Vztah lásky rodičů s dětmi a naopak je jedinečný a nenahraditelný. Nedá se srovnávat, přenést ani přisvojit někým jiným.

Otcovská a mateřská láska je rozhodujícím prvkem při výchově dětí. Je dokonalou a plnou službou lidskému životu. Láska rodičů je pramenem, duší a normou výchovy. Skrze lásku je výchova obohacena takovými hodnotami jako je mírnost, dobrotivost, obětavost a sebezapření.¹⁴⁹ Rodina je pro dítě první školu společenských ctností a tím se stává společensky důležitou institucí. „*Zejména v křesťanské rodině, obohacené milostí a závazkem svátosti manželství, je třeba, aby se děti učily už od útlého věku podle víry přijaté na křtu poznávat a ctít Boha a milovat bližního.*“¹⁵⁰ Takto získávají první přirozenou zkušenost s lidskou společností a s církví. Privilegiem rodičů je pak uvést děti do společnosti a společenství věřících, církve. Na zdravý vývoj dítěte má vliv především rodina, ale také společnost ve které se dítě žije. Rodiče, ale i stát má udělat vše pro blaho dítěte. Úlohou státu je podpora výchovy mládeže, ochrana práv a povinností dětí, rodičů a všech kdo se na výchově podílí. Významná úloha církve při výchově mládeže spočívá ve zprostředkování evangelia takovým způsobem, aby mladí lidé dokázali Kristův život přijmout, rozvíjet a také v něm dospět. Církev má být

---

¹⁴⁷ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 11.

¹⁴⁸ Deklarace *Gravissimum educationis*, In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

¹⁴⁹ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 36.

¹⁵⁰ Deklarace *Gravissimum educationis*, In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. čl. 3.

mladým lidem duchovním domovem, kde se mohou všestranně zdokonalovat a v důsledku být prospěšní celé společnosti.¹⁵¹

Manželství je místo různých mezilidských vztahů. Mateřský, otcovský, sourozenecký a partnerský. Skrze vztahy se každá lidská osoba začleňuje do „rodiny lidstva“ a „rodiny Boží“, církve. Křesťanské manželství, rodina, utváří církev. Člověk se narodí do rodiny a skrze výchovu se pomalu začleňuje do lidského společenství. Znovuzrození, křest a výchova ve víře uvede člověka do rodiny Boží, církve. Lidské společenství, rozdělené hříchem je vykoupěno Kristovou smrtí na kříži a jeho vzkříšením obnoveno v jednotě. Křesťanské manželství má přirozeným způsobem přinášet spásu a umožnit začlenění lidské osoby do velké rodiny církve.¹⁵²

3.7 Rozdělení manželství

Hřích je jediný způsob, který odděluje člověka od Boží lásky. Bůh je od své podstaty věrný, hřích nenávidí. Nadpřirozená schopnost oddaně a věrně milovat je v životě člověka narušena dědičnou vinou. Opakem věrnosti je cizoložství, které starozákonní proroci nazývají jednou z forem modloslužby. „*Smilstva se dopouští jejich matka, hanebnosti jejich rodička; říká: „Půjdu za svými milenci, kteří mi dávají vodu a chléb, vlnu a len, olej a nápoje“ (Oz 2,7).*¹⁵³

Ježíš Kristus nejen, že tento hřích odsuzuje, ale přichází s nadstavbou. „*Slyšeli jste, že bylo řečeno: „Nezcizoložíš.“ Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci“ (Mt 5,27-28).* Také apoštol Pavel hovoří o závažnosti lidských hříchu včetně cizoložství. „*Což nevíte, že nespravedliví nebudou mít účast v Božím království? Nemylte se: Ani smilníci, ani modláři, ani cizoložníci, ani nemravníci, ani zvrácení, ani zloději, ani lakomci, opilci, utrhači, lupiči nebudou mít účast v Božím království“ (1 Kor 6,9-10).*

Duševní nebo fyzické rozdělení může skončit tím nejhorším možným způsobem, rozvodem. „*Protože znal jejich smýšlení, řekl jim: „Každé království vnitřně rozdělené pustne a žádná obec ani dům vnitřně rozdělený nemůže obstát“ (Mt 12,25).* Evangelista

¹⁵¹ Deklarace *Gravissimum educationis*, In *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. čl. 3.

¹⁵² JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 15.

¹⁵³ GIGLIONI, P., *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 164.

Marek cituje slova Ježíše Krista, který odkazuje na ustanovení Mojžíše. „*A proto, co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!*“ (Mk 10,9). *I řekl jim: „Kdo propustí svou manželku a vezme si jinou, dopouští se vůči ní cizoložství; a jestliže manželka propustí svého muže a vezme si jiného, dopouští se cizoložství“* (Mk 10,11-12).¹⁵⁴

*Cizoložství označuje manželskou nevěrnost. Když dva partneři, z nichž je alespoň jeden sezdáný, mají mezi sebou pohlavní styk, i třeba náhodný, dopouštějí se cizoložství. Kristus odsuzuje cizoložství spáchané i prostou žádostivostí. Šesté přikázání a Nový zákon cizoložství naprosto zakazují. Proroci pranýřují jeho zhoubnost. Cizoložství je chápáno jako symbol hříchu modloslužby.*¹⁵⁵

*Cizoložství je křivda. Kdo je spáchá, nedodrží přijaté závazky. Zraňuje ono znamení smlouvy, kterým je manželský svazek, pošlapává práva druhého manžela a zasazuje ránu instituci manželství tím, že porušuje smlouvu, která je jejím základem. Ohrožuje blaho lidského pokolení a dětí, kteří potřebují stálý svazek rodičů.*¹⁵⁶

Cizoložství dává zákeřný úder manželskému poutu. Rozbije duševní a tělesnou jednotu manželů. Ničí pokojný domov dětem, na který mají právo. Ježíš říká, že co Bůh spojil, člověk nemá rozdělovat. Žít po celý život v lásce a věrnosti s jedním člověkem není jednoduché, ale odměnou je mimořádná radost a uspokojení z funkční a stabilní rodiny. Neexistují dokonalé rodiny, protože neexistují dokonalí lidé. Všechny blízké vztahy čas od času musí řešit konflikty. Je to přirozená součást lidského života. Děláme chyby. Jsme příliš benevolentní, sobečtí, špatně rozhodujeme, nesprávně chápeme, děláme spoustu chyb. Proto všichni potřebujeme Boží ochranu, moudrost a pomoc.

3.8 Intimita manželství

Bůh při stvoření muže a ženy vložil mezi lidský pár nejen lásku, ale také přitažlivost s touhou po splnutí, radost užít si opačné pohlaví v sexuálním životě. „*Muž ať prokazuje ženě, čím je jí povinen, a podobně i žena muži. Žena nemá své tělo pro sebe, ale pro svého muže. Podobně však ani muž nemá své tělo pro sebe, ale pro svou ženu*“ (1Kor 7,3-4). Manželský sexuální život je něčím mimořádným, kdy se muž se ženou navzájem sdílejí a dávají. Boží slovo Nového zákona nabádá manžele, aby se jeden druhému neodepírali ve své intimitě, sexuálním uspokojení. Tělo každého z manželů je

¹⁵⁴ GIGLIONI, P., *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996. s. 164.

¹⁵⁵ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2380.

¹⁵⁶ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2381.

pro druhého v manželství. Nesmí být nástrojem zneužívání a manipulace. Manželský sex je dar stejně jako láska. Slouží k vzájemnému dobru a jednotě mezi mužem a ženou.¹⁵⁷

Láska je formou všech ctností. Čistota se pod jejím vlivem jeví jako škola osobního dávání se. Sebeovládání je zaměřeno na dar sebe sama. Čistota vede toho, kdo ji žije, aby se stal bližnímu svědkem Boží věrnosti a něžné lásky.¹⁵⁸

3.9 Mravní růst manželů

„Bůh stvořil člověka ke svému obrazu a podobě: z lásky ho povolal k životu a současně ho určil k lásce.“ Bůh, který prožívá sám v sobě společenství lásky, vkládá tuto schopnost a povolání do člověka. Život ve společenství a lásce je základním a přirozeným posláním člověka stvořeného k obrazu Božímu.¹⁵⁹

„Jako duch v těle, totiž jako duše, která se projevuje v těle, a jako tělo, které je oživováno nesmrtelným duchem, je člověk povolán v této své sjednocené celistvosti k lásce. Láska zahrnuje také lidské tělo a tělo má účast na duchovní lásce.“ Písmo hovoří o dvou způsobech povolání k lásce: manželství a panenství. V těchto povoláních se uskutečňuje nejhlubší pravda o člověku. Pravda, že je stvořený podle Božího obrazu.¹⁶⁰

Základní poselství Zjevení je společenství lásky mezi Bohem a lidmi a život víry lidu Izraele. Vyjadřuje způsob života mezi mužem a ženou v manželském svazku. Spojující láska manželů je znamením a obrazem smlouvy milujícího Boha s jeho lidem. Hřích, který má moc porušit a zničit manželskou smlouvu je obrazem nevěry lidu vůči Bohu. *„Modloslužba je prostituce, nevěra je cizoložství, neposlušnost k Zákonu je zrada snoubenecké lásky Pána.“* Nevěra Izraele nemůže zničit věrnost Pána Ježíše Krista. Proto je nekonečná věrnost Boha příkladem věrnosti mezi manžely.¹⁶¹

---

¹⁵⁷ Upraveno z přednášky: EKH, R., *Manželství a vztahy*. Brno. [cit. 13-08-2011].

<<http://www.tv7.cz/list?type=scat&scid=2> >

¹⁵⁸ *Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002. čl. 2346.

¹⁵⁹ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 11.

¹⁶⁰ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 11.

¹⁶¹ JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 12.

Povědomí manželů o hodnotách a normách mravního řádu je velmi potřebné. Zejména pokud se projeví potíže s jeho dodržováním. Mravní řád, který je součástí Božího plánu Stvořitele, nesmí být vnímán jako něco co člověku ztěžuje život, potlačuje jeho osobnost. Opak je pravdou. Vyplývá z nejhlubších potřeb člověka, pomáhá rozvíjet lidství a to za pomoci citlivé, oduševňující Boží lásky, která vede k dosažení blaženosti. Člověk povoláný k životu podle moudrého Božího plánu, si skrze svobodná rozhodnutí utváří vlastní osobnost. Mravní dobro, principy a hodnoty se stávají reálné podle stupně růstu v daném okamžiku života. Také manželství z pohledu mravního je součástí procesu tohoto růstu.

Boží zákon nemá být pouhým ideálem, kterého dosahujeme postupně. Kristova vůle je jasná a nemůže být chápána jako překonávání těžkostí s množstvím kompromisů. „Postupná cesta“ není odstupňování zákona. V Božím zákoně nejsou různé druhy a stupně příkázání přiřazovány k různým situacím a lidem.

Všechna křesťanská manželství jsou povolána ke svatosti. Svatost manželů je skutečností v takové míře v jaké jsou schopni dodržovat Boží příkázání. Rozhodnutí a vůle je posílena Boží milostí. K pastorači v oblasti sexuality je nápomocná encyklika Pavla VI. „*Humane vitae*“. V souvislosti s encyklikou chápeme, že se tato oblast lidského soužití neobejde bez určité oběti. Úkol předávání života není odtržen od celkového poslání křesťanského života, který nemůže dospět ke vzkříšení bez kříže. Ale na druhou stranu, pokud jsou přijata Boží příkázání s ochotným srdcem, může se citová a intimní oblast manželství ještě více prohloubit a zůstat zdrojem nekonečné lásky, důvěry, vzájemné úcty a radosti.¹⁶²

---

¹⁶² JAN PAVEL II., apoštolská adhortace, *Familiaris consortio*, *O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha 1996. čl. 34.

Závěr

Cílem mojí diplomové práce bylo správně porozumět významu manželství a rodiny, zjistit co říká Bůh o manželství, jaký postoj k manželství a rodině zaujímá církev. První informace jsem čerpala z knihy Starého zákona Genesis 1,26-27, kde Bůh říká: „učinme člověka, aby byl naším obrazem“, „jako muže a ženu je stvořil“. Muž i žena jsou podle autora Božím obrazem.

Na stvoření prvních obyvatel naší krásné planety Země se podílí celá Boží Trojice: Otec, Syn a Duch svatý. Bůh není sám. Je jeden, ale je Boží bytostí žijící ve vztahu s Ježíšem Kristem a Duchem svatým. Proto ani pro člověka není dobré žít sám, jak čteme v další kapitole. Adam, aby mohl být opravdovým obrazem Boha na zemi, potřebuje vztah s lidskou bytostí. Řešení přichází stvořením Evy.

S příkazem „plodte se a množte se“ je obraz manželství, tak jak je ustanovil Bůh, kompletní. První lidé žili v dokonalém světě. Nic jim nechybělo, měli vztah se svým Stvořitelem. Manželství je tedy obrazem božím, institucí vztahu lásky člověka k člověku, člověka k Bohu a Boha k člověku.

Základem křesťanského manželství je vzájemné odevzdání se, a to na dvou úrovních. Osobní odevzdání se Ježíši Kristu a partnerské odevzdání se jeden druhému v manželství. Celé Písmo je důkazem někdy až nepochopitelné Boží lásky k lidem. Apoštol Pavel píše v epištole Římanům, že Bůh dokázal svoji lásku k člověku tím, že Ježíš Kristus za nás zemřel v době, kdy jsme byli ještě hříšníci (Ř 5,8). Reakcí na tento Boží čin lásky má být naše láska ke Stvořiteli, milovat Boha nadevšecko, odevzdat se Pánu. První povolání křesťana je milovat Hospodina z celého našeho srdce, naší duše a naší síly.

Podklad pro druhou úroveň odevzdání se v manželství čteme v evangeliu sv. Marka (Mk 10,6-9). Člověk má opustit otce i matku, přilnout ke své ženě. Muž a žena mají žít v jednotě, být jedním tělem a nikdy se neopustit. Odevzdání se v manželství nezahrnuje pouze oblast sexuálního života, ale také oblast duchovní, duševní, ekonomickou a vztahovou. Jednota a nerozlučitelnost je dalším ustanovením pro křesťanské manželství.

Láska je předpokladem a podmínkou pro uzavření manželství, protože láska je podstatou samotného Boha. „Bůh je láska“ (1J 4,8). Nový zákon opakovaně hovoří

o potřebě lásky mezi mužem a ženou. Například: „*Muži, milujte své ženy a nechovejte se k nim drsně.*“ (Kol 3,19). „*Muži, milujte své ženy, jako si Kristus zamiloval církev a sám se za ni obětoval.*“ (Ef 5,25). „*Ať vyučují mladší ženy v dobrém a vedou je k tomu, aby měly rády své muže a své děti.*“ (Tit 2,4). Překrásným způsobem mluví o lásce a jejích vlastnostech apoštol Pavel v 1. Korintským, 13. kapitole. Hovoří o víře, naději a lásce, kterou považuje z celé trojice za největší.

Manželství je neporušitelnou smlouvou. Jde o stejný druh smluvního vztahu, jakým je vztah mezi Bohem a jeho lidem. Bůh vždy dodržuje svá zaslíbení. Naplňuje naše potřeby, pomáhá člověku v praktických i duchovních potřebách. Zná naši nedokonalost po pádu prvního člověka Adama a jeho ženy Evy. Proto vybavil církev k tomuto účelu svátostmi, prameny Boží lásky, milosti a moci. Manželé mají povinnost dodržet smlouvu, kterou potvrdili vzájemným slibem, a to za každé situace, v chudobě i bohatství až do konce života. Malachiáš varuje každého, kdo porušuje manželskou smlouvu. „*A ještě se dopouštíte další věci: Hospodinův oltář smáčíte slzami, pláčete a sténáte, protože již nehledí na obětní dar a nemá zalíbení v tom, co přinášíte. Ptáte se proč? Proto, že Hospodin je svědkem mezi tebou a ženou tvého mládí, vůči níž ses zachoval věrolomně, ačkoli je to tvá družka a žena podle smlouvy.*“ (Mal 2,13-14).

Církevní Otcové při vytváření teologie křesťanského manželství vychází přímo z Písma svatého. Podstatou manželství podle Augustina je život muže a ženy v lidském společenství a cílem manželství je manželské dobro. V širším slova smyslu jde o dobro celé společnosti, protože vytvořením rodiny se podílí na zachování lidského pokolení. Jde hned o trojitě dobro: děti, manželská věrnost a svátostnost manželství. Sexualita člověka je hříšná, ale pokud je v manželství usměrněna pouze na plození dětí, je definována jako lehký hřích. Věrnost zakazuje sexuální styk mimo manželství a posvátnost manželství naprosto vylučuje rozvod.

Tomáš Akvinský rozvíjí téma manželství ve své theologické sumě. Primární roli hraje jako vždy potomstvo, kterým se rodina podílí na rozvoji státu. Bůh posvěcuje manželství a jako svátostné je jedním z nástrojů ke spasení člověka. Hlavní vlastností manželství zůstává jednota a nerozlučitelnost. Veselá povaha svatého Tomáše koresponduje s jeho výrokem o radosti ze sexuálního aktu, jako odměně za oběti, které rodiče přináší při výchově dětí.

Dekret tridentského koncilu „*De sacramento matrimonii*“ hovoří o nutnosti církve napomáhat manželům žít život ve svatosti. I nadále přetrvává nauka o třech dobrech

manželství s důrazem na plození potomstva, dále věrnosti a nerozlučitelnost manželství. Ochranou a podmínkou pro uzavření platného manželství je kanonická forma „ad validitatem“.

Encyklika *Casti connubii* vydaná papežem Piem XI. svým obsahem je považována za jednu z nejdůležitějších encyklik. Podkladem je Augustinova teologie chápání křesťanského manželství. Hovoří o manželských dobrech, výchově dětí, podřízenosti ženy vůči muži, aniž by byla porušena její základní práva. Ctnosti jako čistota, láska, pokora a poslušnost jsou zárukou šťastného manželství. Manželé mají společně následovat Ježíše Krista a hledat inspiraci pro svůj život v životech svatých. Pomoc manželům je dána v svátosti manželství, která působí až do konce života jednoho z manželů.

Hlavním tématem pastorální konstituce II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes*, je sexuální etika. Církev v konstituci zcela novým způsobem zpracovává své postoje k manželské lásce, spojené s intimním životem mezi mužem a ženou. Tato láska je chápána jako cesta ke svatosti a je současně lékem proti lidské žádostivosti. Velký důraz je kladený na mravní hodnotu a důstojnost manželství.

Papež Jan Pavel II. se věnuje tématu rodiny a manželství v mnoha dokumentech, mimo jiné v apoštolské adhortaci *Familiaris consortio*. Mezi vlastnosti křesťanské rodiny patří láska, jednota a nerozlučitelnost. Láska je základem, hnací silou a cílem rodiny. Nedá se ničím nahradit. Jednota zahrnuje bezpodmínečnou věrnost manželů v sexuální oblasti při vzájemném darování se. Druhý vatikánský koncil hovoří o jednotě manželství ve které není rozdíl mezi důstojností ženy a muže. Tato jednota se má projevovat ve vzájemné lásce. Podmínkou nerozlučitelnosti je vzájemná věrnost manželů. Nerozlučitelnost manželství má základ v osobním odevzdání se manželů a myslí na dobro dětí. Adhortace zdůrazňuje hodnotu a úlohu rodiny ve společnosti a vyzývá duchovní k pomoci v problémech a otázkách, které dnes řeší křesťanské rodiny.

V závěru diplomové práce jsem ponechala prostor pro několik důležitých kánonů Kodexu kanonického práva, které podrobně řeší prostřednictvím předpisů a norem postoj Římskokatolické církve k instituci manželství a rodiny. Církev chrání všechna církevně uzavřená manželství. Cílem kanonického řízení je vždy ochrana rodiny a dětí. K tomu představeným církevního soudu slouží vědomosti v oblasti práva, psychologie, medicíny, ale také pastore, která má pomoci k odhalení a uzdravení kořenů problému

mezi manželským párem. Zákony jsou sepsány s odpovědností a věností k Božímu záměru s člověkem, a to s jediným cílem, spáse lidské duše.

Rodina je základní buňkou lidského společenství, které není schopné plnohodnotného života bez lásky. Absence lásky vede k neporozumění, rozkolům, ubližování a může končit až onemocněním celého organismu člověka i celé společnosti. Milovat a být milován patří k poslání člověka na této zemi. Bůh který je Lásky touží po vztahu s člověkem. K životu v lásce lidské pokolení vyučuje, napomíná a posvěcuje skrze Písmo a svátosti církve. Manželství jako každý jiný vztah vyžaduje neustálou péči a ochranu k překonání všech úskalí a zkoušek, které na rodinu přichází. Obstojí-li naše víra a rozhodnutí neselhat, odměnou je slovy sv. Jakuba vytrvalost, dokonalost a neporušenost manželství. Radost a pokoj vylitý do našeho srdce je odměnou za vynaložené úsilí. Naše vděčnost patří Bohu, protože jsme si dobře vědomí, že bez jeho pomoci by bylo naše snažení v mnoha případech marné. Pokání spolu s modlitbou vytváří Bohu prostor pro práci v našich srdcích. Obnovuje mysl člověka a uvolňuje nás k novému životu skrze Ježíše Krista. Děti jsou tím největším darem, ovocem lásky mezi mužem a ženou. Mají právo žít v úplné a milující rodině. Bůh to tak od počátku naplánoval a rodiče jsou před Bohem zodpovědní za všestrannou prosperitu svých potomků. Mají dbát o fyzické a duševní zdraví dítěte. Svým příkladem a postojem k Bohu vytváří základ jejich budoucího duchovního života, vztahu ke křesťanství, života k víře a z víry. Výchova má vycházet z lásky k dětem, kterou rodiče přirozeným způsobem čerpají z Boží lásky.

Harmonická, milující rodina je obrazem harmonie a lásky Boží Trojice, vztahu Boha k člověku a jeho rodině.

Diplomovou práci uzavírám slovy člověka, který se stal zosobněním lásky pro několik generací, žijících na přelomu 20. a 21. století.

„Člověk nemůže žít bez lásky. Je sám sobě nepochopitelnou bytostí a jeho životu chybí smysl, nepozná-li lásku, nesetká-li se s ní, nezakusí-li ji, nepřijme-li ji, a neprokazuje-li ji aktivně druhým.“

Jan Pavel II.

Použitá literatura

- AKVINSKÝ T., *Teologická summa - doplněk*, Krystal, Olomouc 1940
- AUGUSTINUS, A., *Vyznání*, Kalich, Praha 2006, 565 s., ISBN 80-8017-027-1
- AUGUSTINUS, A., *O manželském dobru*, In *O lži a jiné úvahy*, Akcent, Třebíč 2000, 260 s., ISBN 80-7268-090-0
- BIBLE, *Písmo svaté Starého a Nového Zákona*, Ekumenický překlad, Praha 1979, 978 s.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 603 s., ISBN 80-7192-467, s. 173-265
- DOLISTA, J., *Naděje vložená do manželství*, Matice cyrilometodějská s.r.o., Olomouc 1994, 220 s.
- DOUGLAS, J. D., *Nový biblický slovník*, Návrat domů, Praha 2009, 1243 s., ISBN 978-80-7255-193-4
- DUDA, J., *Katolické manželské právo*, Spišská Kapitula 1996, 296 s., ISBN 80-7142-041-7
- DUKA, D., *Úvod do Písma svatého Starého zákona*, Praha 1992, 178 s., ISBN 80-901018-5
- DUPLACY, J., GEORGE, A., GRELOT, P., et al. *Slovník biblické teologie*, Velehrad, Křesťanská akademie, Řím 1991, 658 s.
- ŘURICA, J., *Manželstvo a rodina v Biblii*, Teologická fakulta Trnavskej univerzity, Bratislava 2008, 188 s., ISBN 978-80-7141-616-6
- FRANZEN, A., *Malé církevní dějiny*, Praha 1992, 241 s., ISBN 80-7113-008-7
- GEIST, B., *Sociologický slovník*, Victoria Publishing, a. s., Praha 1992, s. 646., ISBN 80-85605-28-7
- GIGLIONI, P., *Svatosti Krista a církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, 183 s., ISBN 80-7192-115-7

- GÜNTHÖR, A., *Morálna teológia III/a. Vzťahy kresťana k Bohu*, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 1996, 340 s., ISBN 80-7162-169-2
- HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentár, Evangelium sv. Matouše*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 1996, 279 s., ISBN 80-7192-146-7
- HOPPE, R., *Malý stuttgartský komentár, list Efezanům, list Kolosanům*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2000, 138 s., ISBN 80-7192-461-X
- JAN PAVEL II., apoštolská abortace, *Familiaris consortio, O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*, Zvon, Praha 1996, 101 s., ISBN 80-7113-161-X
- JAN PAVEL II., *Teologie těla pro začátečníky*, Paulínky, Praha 2010, 142 s., ISBN 978-80-86949-18-5
- KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, Brno 1997, 91 s., ISBN 80-85959-28-3
- KAŠNÝ, J., *Manželství v západní tradici*, České Budějovice 2006, 103 s., ISBN 80-7040-921-5
- Katechismus katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2002, 760 s., ISBN 80-7192-473-3
- Kodex kanonického práva*, Zvon, české katolické nakladatelství, Praha 1994, 812 s., ISBN 80-7113-132-6
- Kompendium katechismu katolické církve*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006, 183 s., ISBN 80-7195-094-7
- LITVA, A., *Teológia sv. Augustína*, Dobrá kniha, Kanada a Trnava 1991, 378 s., ISBN 0-919865-62-3
- MATOUŠEK, O., *Slovník sociální práce*, Portál, Praha 2003, ISBN 80-7178-549-0
- MOLINSKI, W., *Theologie der Ehe in der Gegenwart*. Aschaffenburg 1976, 145-148 s.
- NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve s ohledem na platné české právo*, Krystal OP, Praha - Kostelní Vydří 2006, 206 s., ISBN 80-7195-065-3
- Nový akademický slovník cizích slov*, Academia Praha 2005, 879 s., ISBN 80-200-1351-2

OPATRŇY, A., *Příprava na manželství*, Praha 1997, 67 s.

PESCH, H. O., *Druhý vatikánský koncil 1962, 1965*, Vyšehrad, Praha 1996, 440 s.,
ISBN 80-7021-194-6

STEIN, A., Ehe I, evang. Sicht, in: *Okumene Lexikon*, Frankfurt nad Mohanem 1987,
281 s.

Svatební obřady, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2007, 135 s., ISBN 978-
80-7192-987-1

ŠPIDLÍK, T., *O povolání*, Olomouc 2011, 103 s., ISBN 978-80-7412-078-7

TONDRA, F., *Morální teologie, II. část, Příkázání*, Kněžský seminář biskupa Jána
Vojtaššáka, Spišská Kapitula – Spišské Podhradie, 1996, 99 s., ISBN 80-7142-035-2

WEST, Ch., *Dobrá zpráva o sexu a manželství*, Paulínky, Praha 2010, 260 s., ISBN
978-80-86949-86-4

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

Arcibiskupství pražské, Centrum pro rodinu. [cit. 13-08-2011]. Dostupné z:

<<http://www.manzelstvi.cz>>.

Charta práv rodiny, <http://www.teologicketexty.cz/casopis/1990-5/Charta-prav-rodiny.html>

Nesvátostná manželství, http://nesvatostnamanzelstvi.wz.cz/texty/nesv_manzelstvi.htm.

EKH, R., *Manželství a vztahy*. Brno. [cit. 13-08-2011]. Dostupné z:

<<http://www.tv7.cz/list?type=scat&scid=2>>.

ANOTACE

Název práce:	Teologické a morální aspekty manželství Theological and Moral Aspects of Marriage
Příjmení a jméno:	Fryšarová Dana
Katedra:	Systematické teologie Cyrilometodějská teologická fakulta UP v Olomouci
Obor:	Křesťanská výchova
Vedoucí práce:	ThLic. ICLic. Vladimír Filo
Počet stran:	64
Počet příloh:	0
Počet titulů použité literatury:	37
Rok obhajoby:	2013
Klíčová slova:	manželství, vlastnosti manželství, morálka, křesťanská morálka, kanonické právo

Resumé

Diplomová práce zpracovává písemné materiály z oboru teologie, které napomáhají utvořit celkový pohled a stanoviska k instituci manželství. Práce je členěna na tři hlavní části s podtituly. První část se věnuje aspektům a definicím manželství z různých vědních oborů. Dále zjišťuje co o manželství říká Písmo svaté.

Druhá část rozebírá nauku církevních Otců a dokumenty katolické církve. Nejvýznamnějším dílem starověku na téma křesťanské manželství je Augustinova teologie „O dobrech manželství“. Nový pohled na manželství a odpovědi na otázky o jeho významu a cílech jsou obsahem dokumentů II. vatikánského koncilu, zejména pak apoštolské adhortace Familiaris consortio Jana Pavla II..

Třetí část zakončená shrnutím diplomové práce rozebírá základní prvky manželství. Svátostnou podstatu, jednotu a nerozlučitelnost. Krátce se věnuje nesvátostným manželstvím. Manželství na zkoušku, volnému spojení, rozvedeným křesťanům v novém manželství a katolíkům, kteří uzavřeli pouze občanský sňatek.

Cílem této diplomové práce bylo porozumět původu, významu a hodnotě křesťanského manželství, případně srozumitelnou formou poskytnout tyto poznatky laické veřejnosti.

Abstract

The thesis examines written materials in the field of theology, which helped to form an overall view and opinions on the institution of marriage. The thesis is divided into three main parts with subchapters. The first part deals with aspects and definitions of marriage from the point of various disciplines. It also investigates what the Scripture says about marriage.

The second part reviews the teaching of the Church Fathers and the documents of the Catholic Church. The most important work on ancient Christian marriage is Augustine's treatise on "The Good of Marriage." A new look at marriage is presented in the documents of II Vatican Council, especially of Pope John Paul II., the Apostolic Exhortation Familiaris Consortion, The document deals with significance of being married from a religious standpoint and the most important aims of marriage.

The third part provides a summary of the thesis and deals with the basic elements of marriage such as; sacramental nature, the unity and indissolubility. It briefly comments on non-sacramental marriages such as; marriage on trial and cohabitation. It also analyses the issue of divorced Christians in a new marriage and Catholics who married in a civil ceremony.

The aim of this thesis was to understand the origin, meaning and value of Christian marriage and present the findings in a readily comprehensible form to the general public.